В. ДРУЖИНИН

Следите на Заур бег

БИБЛИОТЕКА ВОЕННИ ПРИКЛЮЧЕНИЯ

ДЪРЖАВНО ВОЕННО ИЗДАТЕЛСТВО ПРИ МНО

В. ДРУЖИНИН

Следите на Заур Бег

РАЗКАЗИ

ДЪРЖАВНО ВОЕННО ИЗДАТЕЛСТВО
ПРИ МИНИСТЕРСТВОТО НА НАРОДНАТА ОТБРАНА

Умоляват се читателите да изпратят своите отзиви и бележки за тази книга на адрес: Държавно военно издателство, ул. „Ив. Вазов“ 12 — София, касо поточат възрастта, професията и адреса си

КЪЩАТА НА УЛИЦА „БОРОВА“

Искаше ми се да отида там. Да отида в къщата на улица „Борова“, да се изкача на четвъртия етаж, да дръпна дръжката на звънеца. Ще се отвори тежка, обкована с рече врата. Ще светне. Да, в тъмния коридор, който ми е познат само пипнешком, ще светне. Какво ще стане понататък — не знам. Най-вероятно — нищо. Аз нищо няма да узная. Тайната ще си остане тайна.

И все пак иска ми се, трябва да отида там. Иначе не може. Иначе аз няма да изясня всички подробности на тази история.

Това започна в едно декемврийско утро на 1941 година. Аз стоях до бариерата в Колпин и чаках попътна кола. До мене се приближи невисок мургав военен фелдшер и попита:

— За града ли?

— За града — казах аз.

Той се усмихна. Като плъзна поглед по моето щастливо лице, той ми подаде не голямо, акуратно зашито в ленено платно колетче.

— Много ви моля — започна той. — Семейството ми гладува. Предайте го, ако това не ви затруднява.

— Дайте — казах аз.

— Идете на ул. „Борова“. Почти в центъра е.

— Зная.

— А вие сте Селезньов, нали?

— Същият — весело отвърнах аз. — Сержант Селезньов.

— На сбор ли отивате?

— На сбор.

— Знам. Снайперист Селезньов. Как да не знам! Та моля ви се, моето колетче. . .

Той говореше високо. Всички, които стояха до бариерата, започнаха да ме гледат. Като се зачервих, аз мушнах колетчето в здраво натъпканата си вещева торба и казах на симпатичния военен фелдшер:

— Не се безпокойте. Всичко ще бъде направено веднага щом пристигна в Ленинград.

Квартирата намерих не веднага. Късият ден вече бе изминал и на стълбището беше тъмно. Тъмно и съвсем тихо. През пролуките на прозорците се промъкваше съвсем слаба, едва уловима миризма на горяло. На стълбището миришеше също както и на улицата при потушеното от снега пожарище.

Дълго аз мръзнах на площадката, дърпайки дръжката на звънеца. Излетият от мед птичи крак, стиснал в ноктите си топка, се сгря. Накрая зад вратата се чуха тихи, бавни стъпки и мъжки глас попита:

— Кого търсите?

— Тук ли живеят Шарапови? — попитах аз, като си спомних името, написано на колетчето на военния фелдшер.

— Какво има?

— Колет.

В тъмнината вратата се отвори. Същият глас, отдалечавайки се нанякъде, ме повика:

— Моля, елате след мен.

— Нямате ли кибрит? — попитах аз.

— Не. А вие?

— Също нямам. Не съм пушач.

— Добродетелен мъж — каза с насмешка непознатият и гласът му изведнаж ми се стори като че ли познат. — И фенерче ли нямате?

— Имам едно трофейно — казах аз небрежно. — Но дявол да го вземе, батерийката му се изтощи.

— Трофейно?

— Да.

— Воюваме значи?

— Воюваме. . .

Така разговаряхме ние, движейки се по дългия, предълъг коридор, и аз се мъчех да си спомня къде съм чувал този глас. На фронта? Не, не на фронта. Преди войната? Да, май че още преди войната. Но къде?

— Нищо че няма с какво да светнете — проговори непознатият. — И без това тук не бива да се святка. Наблизо избухна бомба. Четвърттонно парче. Всички прозорци изкърти.

В коридора ставаше по-топло. Движейки се в безкрайната тъмнина, завивайки край някакви ъгли, аз си спомних пътешествието към центъра на земята, описано от Жюл Верн, и неволно се засмях. Температурата явно се повишаваше. Ние, също като героите на фантастичния роман, като че ли се приближавахме към нагорещения център на земната планета.

— Какво се смеете? — чух аз.

— Нищо. Така.

— Смешно ви е?

Това беше същият глас, но разтревожен, дори изплашен, и наистина познат. Аз вече отворих уста да попитам, но в този момент оглушително изскърца врата. Замириса на топло от нажежена печка.

Влязохме в стая с един прозорец. Хазаинът беше му поставил стъкла, но не бе успял да го затъмни. През прозореца, в слабото сияние на нащърбената луна, се виждаше покривът на съседната къща, а върху него ветропоказател.

От вятъра ветропоказателят се мяташе и жално звънтеше. Аз го погледнах и изведнаж ми се стори, че в стаята няма никой освен мен. За миг стана тревожно, дори страшно, и аз извиках:

— Вие тук ли сте?

— Тук — чу се отговор.

— А, ето къде сте — казах аз, вглеждайки се в ъгъла на стаята. — Почакайте. Сега.

— Какво искате?

— Нищо. Сега ще извадя колета.

„Странно разговаряме ние — помислих си аз. — Той действително е изплашен от нещо. А гласът. . .“ Аз отново, но също така безуспешно се мъчех да си спомня и подхвърлих наслуки:

— Вие не сте ли учили в химическия институт?

— Къде?

— В химическия институт.

— Не. Грешите.

Аз се натъкнах на маса, оставих върху нея вещевата си торба и извадих колета. Човекът бързо излезе от ъгъла, взе колета от масата и

се отмести. Той бе облечен, струва ми се, с куртка или ватенка, а на главата си имаше нещо като баретка. Чертите на лицето му не можах да разгледам. Стоешком той разпаряше и разтваряше колета.

— Никога не съм учил в химическия институт — каза той разчленено. — Аз въобще не съм ленинградец.

— Тъй ли?

— Да, пристигнах преди войната. Останах тук съвсем случайно. . . Е, благодаря ви много за колетчето.

— Моля.

— Не ви поканих да седнете — каза той, явно успокоявайки се. — Извинявайте. Аз трябва да излизам. Ще ви изведа. Ето оттук. През друг изход, по-направо.

С тези думи той ме изведе в коридора, след това в кухнята и отключи вратата към задното стълбище.

Тъмната стая остана зад мен. Аз слизах по стълбите, нежно озарени от лунната светлина, и подозренията ми се разсейваха. Какво ли не ти минава през ума, когато си на тъмно! А приличащи си гласове — колкото искаш.

Като излязох на широкия, пуст и покрит със сняг двор, облекчено закрачих към улицата. Нещо напевно зазвънтя горе и аз се спрях. Ветропоказателят! Да, същият ветропоказател, който забелязах през прозореца. Ето и прозореца. Преди да го намеря с очи, мина ми през ума мисълта: „А ако той ме е излъгал, че няма осветление? Какво ли пък, ако сега прозорецът светне?“ Не, светлина в стаята нямаше.

Като се успокоих окончателно, аз тръгнах по улица „Борова“. Насреща ми бързаше момиченце на около осем години. Слабичко и сбръчкано от студа личице поглеждаше под голям старомоден плюшен жакет. Момиченцето се връщаше, изглежда, от фурната и носеше хляб. Съвсем малка дажба хляб, наполовина загъната в листче хартия. Момиченцето стискаше хляба с двете си ръчички и го гледаше, без да откъсва очи от него. Пътечката по тротоара се виеше сред преспи, момиченцето се спъваше, но не я гледаше. То гледаше само хляба.

— Чакай — викнах му аз.

Извадих от джоба си един сухар и му го подадох. То още по-силно притисна до себе си хляба.

— Недейте, чичко!

— Вземи!

То не се решаваше да го вземе. И аз се смутих, защото не беше ми се случвало да подавам хляб на гладен човек. За да помогна на момиченцето, аз казах:

— Вземи. Шура, или как?

— Зоя.

— Вярно, Зоя. Поздрави майка си. . .

Дадох му почти всичките сухари. То искаше нещо да попита, но аз изведнаж завих и забързах. После погледнах след него. Как носеше то хляба! Жена не държи така своята първа рожба, както това момиченце държеше хляба. . .

Да, тежко им е тук, в обсадения град. По-тежко, отколкото на нас. И пак се сетих за онзи, непознатия. Изгладнял, изнервен човек и

нищо повече. Колко съм глупав със своите подозрения! Колко съм глупав!

Приблизително така си мислех, когато забелязах още един пешеходец. Той излезе откъм ъгъла и стремително се понесе край мен. Замръзнах на мястото си.

Шинел. Петлици на военен фелдшер. Рошави вежди. Нямаше съмнение. Това бе същият военен фелдшер, който ми предаде колета за ул. „Борова".

Той е тук! Тогава защо. . . Защо ми даде колета? Аз стоях смаян и следях отдалечаващата се фигура. Да го догоня, да го попитам? Някакъв вътрешен глас ми шепнеше, че това не е нужно. По-добре да го проследя. Върнах се назад. След няколко минути стана онова, което предполагах. Фелдшерът изчезна в познатия ми вход. Аз влязох в двора и застанах там, като приковах погледа си в прозореца на четвъртия етаж.

Около три пъти звънко се раздвижи ветропоказателят. И изведнаж слаба, едва забележима, мъждукаща светлина проникна през прозореца. В стаята зад пердето светеше. . .

Капитан Смоляков слушаше моя разказ. Той си отбелязваше нещо в бележника, който аз не виждах зад огромната мраморна мастилница, изпускаше с края на устните си дим от цигарата и не ме прекъсваше. Когато завърших, първият му въпрос беше:

— Вие следвали ли сте в химическия институт?

— Да.

— Завършихте ли?

Аз казах, че преди войната бях студент във втори курс и работех като лаборант при професор Вошчажников — голям специалист по органична химия. Неговата лаборатория се славеше в института. . . Тук капитанът кимна, давайки ми да разбера, че името на Вошчажников му е известно. А в началото на войната аз бях мобилизиран. Капитанът пак кимна и попита:

— Вие познахте ли го?

— Фелдшера? Разбира се, познах го.

— А онзи в стаята?

— Не, другарю капитан. Съвсем не.

— Помислете.

— Та аз вече мислих.

— А той позна ли ви? — попита капитанът, като изпусна всичкия дим изведнаж и остави перодръжката.

— Не знам.

— Но се изплаши, нали?

— Да.

— А после се овладя?

— Тъй вярно.

— Овладя се, когато отвори колета, нали?

— Точно така, другарю капитан. Стоешком, нетърпеливо разтваряше колета. Късаше конците.

Смоляков се усмихна и каза:

— Ясно.

— Другарю капитан! — възкликнах аз. — Знаете ли? Вие знаете ли кой е той?

— Да се условим — отговори той, — че въпроси ще задавам аз. В стаята имаше ли някой друг?

— Не.

— Гласове зад стената? Чукане?

— Не. Ни звук. Страшна квартира. Тъмнина — и никакъв звук.

Той промълви с усмивка:

— От тъмнината се боите, снайперист. . .

На лицето му се появи сянка на умора. Стори ми се, че събитията на ул. „Борова", за които му съобщих, съвсем не са интересни. Пък и наистина — с какво се явих при капитана? Само с догадки и страхове. Но той не ме пущаше. Подхвана разговор за сбора на снайперистите. Тук аз не пропуснах да се похваля. В дневния ред е моят доклад. От цялата дивизия изпратиха на сбора само мен. Като се въодушевих, започнах да доказвам колко е важно да се изучат особеностите на пушката.

Капитанът ми кимна да спра.

— Сборът се открива утре?

— Да.

— Не зная дали ще можете да присъствувате на откриването — каза той. — Изглежда не. . .

Аз подскочих.

— Другарю капитан. . .

— Седнете — заповяда той и затвори бележника. — Войната, другарю Селезньов, не е само на предните линии. Понякога се налага да се сменя оръжието. Между впрочем как стреляте с пистолет? Улучвате, нали?

— Да.

— Добре. Против тъмнината, която вие не можете да понасяте, ще ви дадем фенерче. Повтарям — ние се сблъскваме с враговете и тук, в града. Едно предупреждение: вие ще вършите

само това, което аз кажа. Най-строго. Ясно ли ви е?

Аз в недоумение измърморих, че всичко ми е ясно. Но нима няма да бъда на сбора? С цялата си душа се стремях към този сбор. И изведнаж заради някаква си дреболия . . . Та аз отлично видях, че капитанът скучаеше, когато разказвах. В града врагове! За шпиони бях чел, и то с интерес, но си представях, че те се крият в такива дупки и са обкръжени с такива хитро изплетени мрежи от пароли и шифри, че един случаен човек не може да ги открие. Може би и тук се води война. Не споря. Но на мен, снайпериста, все пак ми е по-добре да воювам на предната линия с пушка в ръка . . .

Така и трябваше да заявя на капитана. Жалко, че подходящите убедителни думи ми идват в главата твърде късно. Капитанът излезе, като ми заповяда да остана.

Той се върна след половин час. Под мишница носеше дебела-предебела чанта. Смоляков седна и ме изгледа.

— Имайте предвид, Селезньов — произнесе той с неочаквана мекота, — това е много важна работа.

— Другарю капитан! — почнах аз.

— Един момент. Това е много важна работа. Вие имате ли представа какво е положението с хляба в града? Знаете ли, че сега брашно ни доставят със самолети? Брашно със самолети — като кюлчета злато! Запасите ни в Ленинград . . . аз няма да привеждам цифри, но ми става страшно, като си помисля колко са нищожни тези запаси. А ето, съществуват

група мерзавци, които искат да оставят града съвсем без хляб. Да унищожат хляба.

— Да унищожат хляба?

— Да. Когато му дойде времето, вие ще узнаете повече. А засега ето ви едно поръчение. Занесете това още днес и ми доложете.

Смоляков отвори чантата и ми подаде малък пакет. Едва не трепнах от изненада: на пакета, обшит с платно, беше написан познатият ми, но вече омразен адрес на къщата на улица „Борова“ . . .

Какво има в пакета? За какво ли е той? И кой е този субект, на когото трябва да го връча? Враг? Навярно е враг — също както и онзи в униформата на военен фелдшер. Но ако е така, защо те се разхождат на свобода? Смоляков като че ли ги знае — и им позволява да се разхождат . . . Каква ще е пък тая?

Аз и не попитах Смоляков. Като не може, не може. Хич не дадох вид, че ми се иска да узная от него нещо повече. Като изкозирувах сухо, както се полага, излязох. И ето, отивам към улица „Борова“ с този непоносим товар от неизказани въпроси.

Вятърът фучи и измита снега от стрехите. Люлеят се увиснали, ненужни жици. Аз съм гладен. В левия джоб на куртката май ми остана още един сухар. С усилия свалям ръкавицата, дълго и старателно търся. Кърпата, фенерчето, тефтерчето . . . Тук е! Вървя по-нататък. Ще предам, мисля си, пакета, ще се върна при Смоляков, ще доложа и — на вечеря. . .

Улица „Борова“. Най-напред в двора. Ветропоказателят така скърца, като че ли някой

стърже с лъжица празна тенджера. Вдигам глава. Познатият прозорец е тъмен. Но целият ред прозорци не са еднакво черни. По-вдясно, в два прозореца прозира светлина.

Вече не мисля за ядене. Мисля как да постъпя. През главния или през черния вход да мина. Без да снемам очи от прозореца, пресичам двора. Оттука е по-близко. Страшно нетърпение ме подканя да бързам. По-скоро, по-скоро да стигна там, докато не са изгасили светлината и не са спуснали пердетата, да заваря в квартирата светлина!

Ами ако...

Под прозорците — покрив на триетажна пристройка. Какво ще е да се изкача по пожарната стълба, да се промъкна, да подслушам? Наистина капитанът ми заповяда да предам пакета — и толкова. Но нищо. Ще разузная, ще сляза и ще го занеса.

На покрива вилнее вятърът. Тъмни, тревожни облаци се носят над мен. Те са закрили луната и добре, че са я закрили. Аз пълзя, пълзя, притиснал се с цялото си тяло към ледената повърхност, така както само снайперист умее да пълзи. Над самото ми ухо дрънка грамадният ръждив ветропоказател. И това е добре дошло. Няма да ме чуят. Аз ще бъда до целта преди още луната да е излязла от облака.

Най-сетне! Ръката ми се опря о стената. Внимателно, бавно се повдигам и се прилепвам до прозореца. Външните черчевета нямат стъкла, а вътрешните имат малко. Целият прозорец отвътре е облепен с плътна черна хартия, залепена, както се вижда, набързо, защото на някои

места са останали прозирки. Проклет ветропоказател! Сега той ми пречи. През късите интервали тишина аз се опитвам да доловя какво става в стаята. Прошумолиха нечии стъпки. Ех, да не беше този ветропоказател... Дали да го счупя? Не, не бива. Така е по-добре. И протягам ръка към черната хартия, залепена вместо стъкло.

Напипвам лошо прикрепения край и със затаен дъх го отгъвам към себе си. Цепнатината се разширява и жадният ми поглед прониква в осветената стая и се впива в нещо сиво, нагънато. Отгъвам още малко книгата. Сивото се отмества. Виждам голяма прозрачна реторта върху малка, покрита с петна масичка. Стискам зъби. Ясно, тук е нещо като лаборатория. Като мълния ми мина през мозъка какво каза капитанът. „Искат да унищожат хляба." С какво да го унищожат? С някаква отрова, която се изготвя тук, зад този прозорец, на две крачки от мен?...

„Спокойно, Селезньов, спокойно — казвам си аз. — Сега ще узнаем кой е там." Облечен е в сиво сако. Значи за да видя лицето му, трябва да погледна по-нагоре. Пръстите ми треперят. Напразно ги пъхам в устата си — не треперят от студ. Втория отвор правя на горния малък прозорец. Нищо. Нищо освен жълти птички, глупави жълти птици по тапетите. Но ето, че чувам стъпки. Аз го виждам!

Да, виждам го и не вярвам на очите си. Това е невероятно! Това е чудовищно! Пред мен, с вдигната в ръката епруветка, стои моят бивш учител, професор Вошчажников. Около минута

аз го гледам напълно объркан, не зная какво да мисля и какво да предприема, а след това...

След това се случи нещо, което в този момент най-малко очаквах. Светлината в стаята угасна. Почти едновременно се раздаде звън от разбито стъкло и всичко утихна . . .

Не се отмествах от прозореца.

Може би отново ще светнат?

Вошчажников! Той е с тях, с фрицовете, той е враг, той иска да отнеме хляба . . . Да изтръгне парчето хляб от крехките тънички ръчички на Зоя . . .

В този момент аз почувствувах, че Смоляков е прав. Войната се води не само на предната линия. Войната е навсякъде. Щом като Вошчажников е тук . . . А беше груб, затворен старец. Много студенти не го обичаха. Как ми се кара той, когато му казах, че при него не е интересно да се работи! С него живееха дъщеря му и зет му. Зет му, спомням си, имаше немска фамилия — Клих.

И в този момент паметта ми се избистри. На Клих аз дадох първия колет. С Клих разговарях в тъмната стая. Клих, зетят на професора, това беше неговият глас! Сега е ясно. Вошчажников и зет му са от една шпионска банда. Мерзавци! Какво стоя тук като статуя, стоя и не мърдам, когато трябва да избия по дяволите прозореца, да се вмъкна, да ги намеря там, да ги хвана и да ги представя на Смоляков! Не, не бива. Заповедта си е заповед. Да предам пакета, да не вдигам шум, да

можа!.. Да си призная, никога не съм чувствувал такава съблазън да пренебрегна заповедта на началника, както в този миг.

Със свито сърце аз се спуснах надолу, влязох през черния вход и дълго удрях с юмруци по вратата. Никой не отключваше. А вратата здрава, масивна — не можеш я счупи. Опитах през главния вход. Там аз също така безуспешно чуках, звънях и изведнъж, като докоснах случайно дръжката, разбрах, че вратата не е заключена. Тя се отвори и пред мен се изпречи адска тъмнина...

Аз извиках:

— Ей! Има ли някой?...

Отговори ми само слабо, звънливо ехо.

Прерязвайки с лъча на фенерчето тъмнината, аз влязох в коридора. Обърнах се и осветих антрето, през което бях минал. Ами ако ме следят? Ако съм попаднал в капан и ме хванат отзад и ми запушат устата?...

Някакво чувство ми подсказа, че трябва да заключа след себе си входната врата. Върнах се, заключих отвътре вратата и отново тръгнах по коридора. В мрака изплува бяла, мъртвешка глава. Изби ме студена пот... Спокойно, спокойно! Това е бюст, странен бюст на някакъв велможа с букли. Какво блещука по-нататък? Огледало, опряно на стената. До него ваза. В нея вместо цветя стърчат железни клещи. Неочаквани, разнообразни предмети лежат до стените — сякаш наблизо е избухнала бомба и те са се изместили от обикновените си места, разбъркали са се. . .

При светлината коридорът изглеждаше по-къс. Мярна ми се бяла врата. Тя е едва открехната. Забавям крачките си, пристъпвам на пръсти. Ох, не вярвам на тази тишина, не вярвам. Лъчът на фенерчето ми се промъква в стаята и осветява маса без покривка и изстинала желязна печка. Няма никой. . . Нима няма никой? Но тук положително няма къде да се скрият. Шкафът е натъпкан с книги. Повече мебели няма, ако не се смятат столовете.

Без да губя време за оглеждане на стаята, блъскам вратата към съседното помещение. Това е лаборатория. Лабораторията на Вошчажников.

Без да се бавя, веднага влизам в следващата стая. Това е спалня с един креват и с куп дебели книги вместо нощно шкафче. Повече врати няма. Поемам си дъх. Вошчажников е изчезнал. Пусто е.

Какво ще кажа сега на Смоляков? Видях Вошчажников, но не го задържах. Не успях. Оглеждам бегло лабораторията и вече се каня да си отивам. Мислено си съставям рапорта пред капитана. В лабораторията е открит комплект от реактиви. На пода счупена епруветка със сребристосив прах. Неприятна люта миризма. Вошчажников я е изпуснал или хвърлил, когато е изгаснала светлината.

А това какво е? Вдигам от пода два листа хартия. Почеркът на професора. Мастилото още не е изсъхнало. Листовете -- изпълнени с формули. Чета ги с гняв. Формули на отрови. На много силни отрови.

Дали няма още листове? На прозореца имаше бележник. И в него само формули, нахвърляни с неподражаемия почерк на Вопчажников. Но това са стари записки. А ето в наши сали скоро е писано. Той, изглежда, всеки ден си е мерил температурата и е прибавял някои бележки: „Работата е лоша", „Сърцето не е добре", „Днес трябва да стана, но краката ми като че ли са от сурова глина". Мярка ми се немската фамилия Кори: „Кори го няма", „Да попитам Клих — не е ли виждал Кори" И още: „Проклетия! Ако Кори беше тук".

Кой ще е този Кори? Навярно един от шайката. Прибирам бележника в джоба — ще го дам на капитана. Още веднаж осветявам перваза на прозореца. Жълт плик. Адресиран до Вопчажников на Василевския остров, където е постоянната му квартира. Изваждам сгънатия на две лист.

„Драги професоре!

Стига сте мръзнали във вашия гълъбарник. Премествайте се при мен на „Борова". Има дръвца и още нещичко за организма. Смея да се надявам, че ще си бъдем полезни един на друг. Чакам непременно. Ваш Клих."

Прибрах и писмото. „Да, те са си били полезни" — помислих си аз. На писмото дата трети декември. Днес е осми. Значи Вопчажников скоро се е преместил тук.

Всички тези мисли ми минаха през ума, докато пъхах писмото в джоба си. В чекмеджето на лабораторната маса аз намерих и пощенска картичка от дъщерята на професора Лиза — жената на Клих. Тя пишеше от Омск. И накрая

изясних как се осветява лабораторията. В ъгъла имаше голям акумулатор с кръгла крушка на капака му. Краищата на жиците бяха разединени.

Сега — при Смоляков.

Но тук отново случаят се намеси в моите намерения. На главния вход се почука.

— Кой е там? — извиках аз.

В светлината на фенерчето ми блесна тежкото резе. Аз го натиснах с ръка. Секунда пауза. След това:

— Имате колет.

Гласът беше възглух, а думите произнесени бързо и с лек акцент. Аз попитах:

— За кого е колетът?

— За Шарапови.

Отворих вратата, бързо се отдръпнах настрана и угасих фенерчето. Когато човекът, който чукаше, пристъпи прага, аз заключих вратата. После, като съобразих, че прикритието на тъмнината не ми е нужно, светнах. Очерта се гърбът на не висок, набит човек, облечен в шинел.

Вървете направо — казах аз.

Без да се оглежда, той тръгна по коридора. Когато стигнах до входа на стаята на Клих, аз казах на посетителя да влезе там. След това го заведох в лабораторията, поканих го да седне и включих акумулатора. Около минута ние се гледахме един друг. Лицето му беше плоско, с редки мустаци и червен подпухнал от студа нос. Пръв нарушил мълчанието.

— Къде е колетът?

— Аз не ви познавам — проговори той.

— Това не е важно.

— Няма да доверя колета на случаен човек. Това сега представлява голяма ценност.

— Продукти ли е?

— Да, продукти.

Страх го е. Лъже. Добре тогава. Подчинявайки се на внезапно решение, аз казах:

— Но Клих го няма.

Той помълча и попита:

— Къде е Клих?

Горната му устна се повдигна и трепна. Той се обърка. Разбрах защо: условената среща се е провалила. Планът ми за действие узря окончателно. Аз гледах трепереща̀та му устна и се мъчех да отгатна — ще успея ли? Ще опитам.

— Клих излезе по бърза работа и остави мен тук.

— Да?

Това, че аз назовах името на Клих между другото, непринудено, изглежда, успокои негодника. И аз вече съвсем смело заложих последния си коз:

— Можете да бъдете спокойни. Аз също участвувам в операцията по унищожаване на хляба.

— Ах, така ли?

— Въобще, странно — от какво се страхувате? — продължих аз, потискайки яростта си. — Какво може да ви заплашва? Съдбата на града е решена. В него немски войски още няма, но той фактически вече е завзет. Казаха ли ви това? Градът умира от глад. Градът не може да се съпротивява? Казаха ли ви?

Той се размърда. Моята рязкост му подей ствува. Той измънка смутено:

— Естествено . . . Казаха ми.

— Досега имаше все пак малко хляб — продължих аз, като потисках желанието си да го ударя. — Сега няма да има.

— Разбира се.

— Много скоро — казах аз.

Той дори се усмихва! Весело му е! Ех, сега да го цапна. Не, отначало трябва да узная. Той трябва да разкрие нещо. Трябва. Той ще разкрие, за да парира моя прощичен тон, за да се похвали със своята осведоменост. И аз не се излъгах. Но получих по-малко, отколкото очаквах. Той каза:

— Утре сутринта.

Но къде ще нанесат те удара? Къде се канят да посипят отровата? Аз добре обмислих фразата, преди да започна:

— Сутринта. С такъв прах операцията ще мине бързо. Раз — и край на склада.

— Нима и на склада?

— Да, и на склада — трябваше да се съглася аз.

— Прекрасно — заяви той, разбивайки с това моите очаквания. — Трябва да похапна. Вие яли ли сте?

Ядох.

За щастие той не ме покани. Единствът само ми подаде на върха на ножчето си парченце месо, но аз отказах под предлог, че не съм гладен. Странно нещо — той седеше и мляскаше срещу мене седеше и мляскаше, като отрязваше дебели, тлъсти парчета месо, а в

мен хич не се прояви гладът. Струва ми се, никаква сила не би ме заставила да преглътна макар и хапка от неговата консерва, с неговото ножче.

Довършвайки консервата, той каза, че е родом от Саранта, а дванадесетгодишен е бил откаран в Германия. После той дълго три ножчето с края на шинела си и го пъхна в кожено калъфче.

Дявол! Ръката ми сама се сви в юмрук. До кога ли ще се разправям с него? Вече минава полунощ, стрелката отива към два.

— Скоро ще се съмне — казах аз.

— Значи и складът — капут! — изпусна се изведнаж той. — Аз мислех, че само хлебният завод 10.

Хлебозавод 10! Най-големият в Ленинград! Дъхът ми спря. Дълго чаках какво ще каже, мъчително чаках — и ето, той каза. Аз мога да прекъсна тази игра, още сега да я прекъсна и да го заведа при Смоляков. Но аз не бързам. Не се помръдвам от мястото си. Може би ще успея да узная още нещо! Сигурно ще успея. Минута-две аз мисля. Изведнаж навън се разнесе звук от силен удар, прозорецът жално зазвънтя, някъде нещо се рушеше. Хитлеристът скача от креслото.

— Стойте! — викам аз.

— Нашата артилерия — вика той. — Трябва да слезем долу. Това е нашата артилерия.

— Стойте, стойте!

Той побледнява, навежда се и бяга към вратата. Само един миг и ще изчезне в коридора. Там е тъмно. Като мълния ми минава мисълта:

ами ако съм се разобличил сега с това извикване и той се скрие не само от обстрела, но и от мен, ако изчезне в тъмнината, ако не успея да го хвана и той избяга? Машинално извадих пистолета, той се обърна на прага и видя това. И всичко свърши бързо, защото аз натиснах спусъка. Моят куршум го настигна на самия праг. Той се строполи в коридора и само краката му, обути с големи подковани с налчета обувки, се подаваха от тъмнината.

Претърсих диверсанта и намерих пакета, предназначен за Клих. В пакета имаше кутия със сребристосив прах. Мушнах кутията в моята торба заедно с документите на хитлериста и забързах към капитан Смоляков.

Обстрелът продължаваше . . .

Не сварих Смоляков.

Часовникът показваше три. Оставих за Смоляков кратко донесение и се спуснах към хлебозавода. Оттам, реших аз, ще се обадя по телефона на капитана, а ако не го намеря, ще вдигна завода в тревога. Страшното откритие, което направих, напълно ме завладя. Мина ми през ума, че капитанът може би знае и вече е в завода. Когато запъхтян влязох в пропуска, някой ме хвана за ръкава и ме спря.

Това беше Смоляков.

— Другарю капитан — започнах аз. — Разрешете да обясня . . .

Смоляков кимна и се обърна към портиера:

— Отключете вратата. Ще изведат арестувани.

После той сложи ръка на рамото ми и ме заведе при прозорчето на пропуска. Показа се

боец с автомат. След него — трима арестувани. В последния от тях аз познах Клих. Шествието завършваше с втори военен с наган в ръка. Познах и него. Зелени петлици на военен фелдшер, рошави вежди . . .

— Той е! — извиках аз.

— Кой? — попита, като се обърна, Смоляков.

— Военният фелдшер . . . Другарю капитан, това е именно онзи, който тогава при бариерата . . .

Капитанът тихо се засмя.

— Да, да Селезньов. По-тихо . . .

След това решително „по-тихо", което извънредно много ме озадачи, аз не пророних нито звук и покорно последвах Смоляков към отдела.

Като ме изслуша, той си свали куртката и шапката и извади от чекмеджето на масата лулата си – с една дума, даде ми да разбера, че повече няма какво да се бърза.

— Вие сте убили Ролф. Той е трябвало да се яви при Клих и да получи диверсионна задача. Мерзавците не са се и съмнявали, че няма да им се удаде да отровят хляба, и са запланирали още редица диверсионни акции — за днес и утре. Но вие, очевидно, сте изплашили Клих. Той ви е познал по гласа, решил е, че и вие сте го познали, и е напуснал конспиративната квартира на улица „Борова". Та той живееше под руско име, с чужди документи. В навечерието на акцията в хлебозавода бандитите проявиха двойна осторожност. Наложи се да ги успокояваме, усилено да им подхвърляме колет-

чета. Да, Селезньов. колелчета . От „Борова" Клих се премести, но от нашите очи не можа да се скрие — с него беше другарят. когото вие наричате военен фелдшер. макар че по специалност той е химик — добър химик! — и превъзходен разузнавач. По наша задача той спечели доверието на диверсантите и сам, не на улица „Борова", разбира се, а на друго място. обезвреждаше отровното вещество, постъпващо на улица „Борова". За двамата немски агенти в хлебозавода се изпращаше прах, който не може да отрови даже и муха. Само по цвят прилича на отровата. Същевременно се изясни кои са съучастниците на Клих. А днес — тук очите на Смоляков заблестяха, — днес бандитите най-усърдно са изсипали всичкия запас от отрова върху рафтовете с изпечен хляб. Те здравата се объркаха, когато ние им прекъснахме работата. . .

Секретарят донесе една папка с донесения. Смоляков ги прочете и стана мрачен.

— Жалко — каза той. — Вощажников е умрял.

— Къде?

— Намерили са го на шосето извън града. Връщал се от Технологическия институт и паднал. Пред смъртта си е мърморел нещо несвързано и често споменавал някаква нерусна фамилия.

— Корн?

— Да, Корн.

— Другарю капитан — казах аз, — не сме хванали всички. И този Корн. Вощажников е бил с него.

— Не знам — замислено продума капитанът. — Волчажников беше много болен, когато се премести на „Борова". Той не ставаше от леглото. И нещо много важно го е накарало да стане, да влезе в лабораторията, а после да отиде в института. Изглежда Клих е искал да затербува професора, за да има възможност да проверява съдържанието на колегите. Самият Клих не е химик по специалност. Той и лабораторията е направил на Волчажников. Е, другарю Соловьов, няма защо повече да ви задържам. Желая ви снайперистки успехи.

Пет години изминаха оттогава. Едва сега аз разгадах тайната на професор Волчажников — сега, когато ме демобилизираха и се завърнах в Ленинград.

Вие ще попитате: нима за тия пет години не съм забравил цялата история? Не, не съм я забравил. Исках да разбера с кои е бил моят учител. Чия ръка аз съм стискал — на враг или на свой? Ето защо веднага след пристигането си аз се обадих по телефона на Смоляков. Казаха ми, че той работи в друг град. Какво да правя? Да намина към познатата ми квартира на улица „Борова"? Какво ще мога да изясня там? Все пак реших да отида..

Отново се изкачих на четвъртия етаж и дръпнах медния птичи крак. Отвориха ми. В антрето светеше голям полилей — чудесен ярък полилей! Нищо не узнах. От Клих не са останали нито книгите, нито лабораторните прибори, нищо — като че ли и никога не е съществувал. Но аз не изгубих надежда.

И ето днес разговарях със старшия библиотекар на Химико-технологическия институт. Той не е излизал от града по време на войната, добре е познавал Вошчажников и се оказа, че е видял професора в последния ден преди да умре.

Вошчажников дошъл в библиотеката късно вечерта — бил много възбуден. Той ругаел Клих и се заканвал, че ще го разкрие. Освен това професорът ругаел и мен. Да, библиотекарят положително помни това. Очевидно, Вошчажников е чул моя глас, когато аз беседвах с Клих. Професорът престоял в библиотеката около един час. Чел някакъв справочник.

Помолих библиотекаря да ми намери книгата. Щом прочетох името на автора — Корн, аз се засмях неочаквано облекчен. Ето кой Корн е търсел професорът!

Попитах библиотекаря:

— Това същият екземпляр ли е?

— Да. Професорът правеше бележки. Той, изглежда, бе забравил, че се намира в института. . .

Разтворих книгата. Бележките на професор Вошчажников не могат да се сбъркат с никои други. Той ги правеше винаги в ъгъла на страницата, с малки драскулки, и не подчертаваше нужното място в текста, а ясно го затваряше в скоби.

Книгата ми разказа всичко. На Вошчажников му е бил необходим разделът за отровите. . . Той е издирил формулата на онзи сребристосив прах, с който Клих и неговата банда са се канели да отровят хляба. На последната страница Вошчажников е направил няколко извода, които

завършват с формула. Всичко ми стана ясно. Старият учен независимо от нашия „военен фелдшер“ е намерил начин да обезвреди отровата. Вощажников е знаел какви пратки постъпват в лабораторията. Знаел е и се е готвел да разобличи престъпниците.

Жалко, че не се срещнах с него тогава, на улица „Борова“. За него аз съм си останал предател. Жалко. Иска ми се да бъда чист и пред себе си, и пред своите хора, дори те да са загинали. . .

СЛЕДИТЕ НА ЗАУР БЕГ

Странен посетител седеше при майор Лухманов, когато аз влязох.

Той беше кокалест, голям и лошо сложен — така лошо, че аз като го разгледах, изведнъж си помислих как ли ще се повдигне от креслото и как ще се събере тази тромава фигура, простряла напред единия си крак с огромна сива валенка и разперила встрани дългите си жилести ръце. Тънката му шия излизаше из кожената яка на палтото му. В нея имаше нещо птиче и аз си представих гриф[1] с гола шия, пристегната с огърлица от пера — грифа от учебника по зоология. В лицето на непознатия нямаше обаче абсолютно нищо, напомнящо хищна птица — тънък възгърбав нос, дълбоки очи и под тях синкави сенки — както у всички ленинградци в тази блокадна зима. Когато влязох, майорът връщаше на посетителя документите му — цяла пачка, пристегната с ластик.

— Редовни са — каза Лухманов.

Аз се усмихнах и погледнах майора, уверен, че в погледа ми той ще схване недоверие и сарказъм. Документите може би са в ред — давах да разбере Лухманов, — но това не струва много. Та ние знаем това. Можеш да се сдобиеш с

[1] Соколоподобна птица. Ред.

каквито искаш документи, особено сега. Аз тогава бях новак и се силех да демонстрирам онова, което бях успял да науча.

От разговора им разбрах, че посетителят се казва Астахов, че един наш сътрудник го срещнал в една къща на улица „Стремянна“, където се натъкнал на гнездо спекуланти, и Астахов си предложил услугите да ни помогне.

— Другарят Астахов иска — каза майорът, когато схвана моя ироничен поглед — да ни разкаже нещо интересно.

Лухманов потри очи и се облегна назад. А посетителят се обърна в креслото, като простря лявата си ръка върху масата на Лухманов, и заговори.

— Служих на афганистанската граница. Чували ли сте за Ошкар? Има такова градче. О, не, какво ти градче — село. Представяте ли си? Та там именно, в тоя Ошкар, гонехме един бандит — Заур бег. Той имаше различни имена, неведнаж умираше и пак възкръсваше, и то с голямо майсторство. Ах, че работа ни създаде! Пясък, скали, горещини — представяте ли си? А как сме го преследвали, няма да разказвам, това не е сега интересно, но най-жалкото е, че той избяга. Беше в Ошкар два дни, близо до нас, даже мина по главната улица и си купи от един гравьор цигаре. Забележете — цигаре. Изчезна Заур бег. Беше един пройдоха и нахал от класа. Аз, както се казва, по прясна диря веднага отидох при гравьора. Идва, казва, такъв и такъв. По всички признаци — той, Заур бег. Какво купи? Какво цигаре? Показа ми какво. Такива съм направил всичко четири, казва той,

с нова гравюра. Аз стоя, мълча и ме обхваща, представяте ли си, страшен гняв. Изплъзна се гадината! И изведнаж ми хрумна — може би цигарето ще ни свърши работа като белег. Само че никой чужд човек — вие ме разбирате, нали — не трябва да има такова цигаре, а следователно ние трябваше да ги вземем всичките. Добре, казвам, ще взема и трите — за себе си и за другарите си. И никому ни дума за това — ясно ли е? Скоро между впрочем гравьорът умря. Узнал ли е Заур бег за нашата покупка, или не, не знам. Само че той все пак си е оставил цигарето за себе си. Това е действително така, ако. . . Ако не греша, разбира се. А как иначе? Онези двамата, на които дадох цигаретата, са добри момчета. Единият е от Горки, а другият, струва ми се — от едно село до Житомир или Виница, или. . . Та четиринадесет години се изминаха оттогава. И ето, прибирам се аз днес в стаята си. Всичко ей така — той направи с ръцете си няколко въртеливи движения, — чекмеджетата измъкнати, дрехите от сандъка също. Вярвате ли? И на пода намерих това.

Той се порови в джоба си и извади малко сребърно цигаре с тънка черничка гравюра. Лухманов отново потри очи, взе предмета и каза:

— Интересно. А вашето. . .

— Точно копие — кимна Астахов и извади от джоба си също такова цигаре. — Това е моето. Сравнете. Представяте ли си?

Някъде далече, изглежда към Московската гара, избухваха немски снаряди. Заледените стъкла потреперваха. А на масата на майор Лухманов лежаха две цигарета, покрити със

зъбчати източни орнаменти, и потвърждаваха историята, по-странна от която никога не бях чувал.

— Заур бег ли? — попита Лухманов, без да се обръща към никого. — Заур бег. . .

— А кой друг? Разбира се, не сто процента, но. . . Аз не се доизказах. Извинете. Прекъснах ли ви?

— Не, моля ви се — каза Лухманов. —Какво пък е търсел у вас този бег или направо крадец?

— Аз тъкмо се канех. . . Знаете ли на мен вече няколко пъти ми предлагаха да продам някои вещи, вещи, които съм наследил от баба си. Тя беше балерина, бих казал даже прима балерина — така май че ги наричаха преди. Моят живот е интересен — аз още от малък останах без родители.

— Скъпи вещи ли?

— Не кой знае какви — разни камъчета, един чифт брилянти. Предлагаха ми масло, един килограм за всичките. Представяте ли си? Но аз още не съм стигнал дотам. С масло търгуваше една леля от нашата къща. Носи се слух — Астахов ни обгърна с поглед, — че някакви си субекти закупуват от Ленинград скъпоценности и ги препращат някъде. Представяте ли си?

Той стана, за да загърне по-добре палтото си. И когато той стоеше висок, прегърбен, с увиснали тромави ръце, аз разбрах, че пред мен стои старец. Беше около шестдесетгодишен. Не знам защо, но това някак си изведнаж усили недоверието ми към Астахов, което за известно време беше приспано от разказа на стареца.

Най-вероятно е, че това е просто един изглупял старец. Стар граничар? Да допуснем. Но нима ние работим така, както те са работили преди четиринадесет години. С какво може да ни помогне той? Какво фантазира — Заур бег, чуждият агент, сега се намира в Ленинград! Глупости! Може би стотици такива цигарета има по света. Така реших за себе си и вече без всякакъв интерес очаквах какво още ще каже Астахов. Гледах го със суровото пренебрежение на моята всезнаеща двадесет и две годишна младост.

— Наистина — произнесе Лухманов. — Враговете закупуват злато, скъпоценни камъни. За тази цел те крадат продукти. Хитлеристите, изглежда, се опасяват, че ценностите в града могат да пропаднат. Бомбардировки, пожари, възможен щурм. . . Вчера ние конфискувахме от един мошеник ей това.

Той отвори чантата и подаде на Астахов голям, с небесносин блясък камък. Астахов го взе, подържа го на дланта си и като пресметна на око, каза:

— Цяла къща.

— Завод може да се построи — усмихна се Лухманов, слагайки камъка обратно в чантата. — Сега ще дойдат от банката да го вземат. Другарю Астахов, вие, разбира се, можете да ни бъдете полезен. Ето този усмихващ се младеж — той посочи мен — тъкмо се занимава с тези работи. Заведете го и му покажете всичко.

— Младежът не се нуждае от помощ, уверен съм в това — проговори Астахов.

Като долових ироничния и даже леко покровителствен тон в неговите думи, аз сдържано премълчах. Що за герой си пък ти — помислих си аз, — изтървал си Заур бег. А сега фантазираш, че ще го хванеш в Ленинград. Чудно защо майор Лухманов прие за сериозни празните приказки на този човек.

— Значи вие живеете на улица „Стремянна"? — питаше между впрочем Лухманов. — На тридесет и трети номер? Познат адрес, фигурирал е в нашите дела. Вие готов ли сте, Саблуков?

— Готов — отговорих аз подчертано сухо.

— Отлично.

След няколко минути ние крачехме по тиха, тъмна улица — аз и Астахов. Някъде много далече едва чуто стреляха зенитни оръдия — по небето пламваха и угасваха звездички от снарядите. Под краката ни хрусна стъкло. Стената на магазина беше пробита от снаряд. Табелата с надпис „вина, гастроном" беше разцепена — бяха останали да висят само три букви „г", „с" и „м". От магазина не миришеше на съестни продукти. Той отдавна беше затворен.

— Ние с вас ще измислим нещо — примирително каза Астахов и ме хвана под ръка.

Аз се отдръпнах. Не, не съм склонен да приемам всеки срещнат за другар и наставник. Наистина, аз не бях уверен, че ако съм бил на мястото на Астахов, щях да заловя Заур бег. Но все пак можех с нещичко да се гордея. Първо, като пристигнах в Ленинград след раняването ми, проследих и залових двама ракетчици, след което ме изпратиха в разпореждане на майор Лухманов. Второ, издирването

на петдесеткаратовия брилянт, който сега се намира в изтърканата чанта на Лухманов, не мина без моето участие. А врагът, който преминаваше през Ладога уж като евакуиращ се, беше скрил брилянта много изкусно — в кутия с крем за летни обувки. Но разсъдете, кой зимно време, в такъв студ, ще сложи крем „Сочи" в куфара си заедно с най-необходимите си неща? Да, нашата работа изисква талант, както и всяка друга — мислех си аз. — Наистина, Лухманов забеляза веднаж, че талантът не е качество, а по-скоро процес, но аз не съвсем разбрах този афоризъм.

На пресечката, където снегът беше затрупал ненужните сега трамвайни линии, Астахов пак ме хвана за лакътя. Но този път аз не се отдръпнах, защото чух:

— Лелята, която търгува с масло, е само пионка. Има един старец. Наричат го Лесника. Фамилното му име е Лесников.

— Лесника?

— Познавате ли го?

— Да — можах само да изговоря аз. — Чувал съм нещо такова.

И веднага се изругах. Защо издавам онова, което знам? Все пак аз трябва да бъда с него нащрек.

— Веднаж видях Лесника на нашето стълбище. Шепнеше си нещо с оназн леля — Агрипина Пазутина. Аз ги осветих с фенерчето си и те се отдръпнаха.

— Интересно — казах аз.

Опитах се да произнеса тази дума небрежно, но нищо не излезе. Много ме заинтригува оно-

ва, което съобщи Астахов. Аз познавах Лесника. Чувствувах, че той е свързан с шайката и играе в нея не последна роля, но конкретни улики нямаше.

„Астахов все пак ще ни дотрябва — помислих аз. — Ами ако Заур бег и Лесника са едно и също лице.“

— Вие бихте ли познали Заур бег?

— Разбира се — отговори Астахов. — Без съмнение.

— Той би могъл да си измени външността.

— Въпреки това. Имате ли тютюн?

— Не пуша.

— Вие сте скромно момче. На вашата възраст аз . . . Някога ще ви разкажа. То е цяла епопея.

Аз мълчах. Обикновената ми разговорливост изчезна, може би за това, че не знаех как да се държа с Астахов. Разбира се, той ни е необходим. Аз не можех да не мисля за Лесника, за Заур бег. И в същото време бях нащрек, като че ли очаквах, че ей сега ще се разкрие някаква измама. Затова ми се запечатаха в паметта със странна тревожна ясност неговата стая на четвъртия етаж на тихата като че ли безлюдна къща, портретът на баба му — чернокоса танцьорка в испански костюм, множество дами с кринолини и офицери с бакембарди в опушени, някога блестели от позлата рамки, а сред тях голяма картина, обърната наопаки към стената.

— Натюрморт — обясни Астахов, — шунка, гъски. Невъзможна за гледане. Нали нямате нищо против — аз ще полегна.

Без да се съблича, той се отпусна на дивана, като го изпълни целия. Аз пък седнах на възглавницата, захвърлена от дивана до разтворения сандък. Офицерите и дамите, опушени от желязната печка, скръбно се взираха в измешаните в сандъка и в изсипаните на пода вещи и предмети. Извадих един свещник, залят с восък, настолен звънец във вид на костенурка, парче плат с лъскави точици, след това голяма морска раковина с остри опънати израстъци. Тя ми напомни бащиния дом в Гатчина. Там имаше точно такава раковина. Поиска ми се да сложа раковината до ухото си, както правех в детството си, когато вярвах, че тя по някакъв тайнствен начин запазва шума на вълните, но ми стана неудобно, защото срещнах погледа на Астахов.

Сложих раковината обратно — сложих я внимателно и се изправих. Бях изморен. Чуждите ненужни вещи ме измориха. Няма защо, абсолютно няма защо да се ровя из тях.

— Стига и това, че той е оставил тук цигарето — каза Астахов, прозявайки се.

— Той? — попитах аз.

— Да.

— Вие уверен ли сте, че тук е имало само един човек?

— И в мене ли се съмнявате, младежо? — засмя се Астахов и се обърна на една страна, от което диванът силно изскърца. — Чудно. Хайде по-добре да поразмислим. Знаете ли как бих постъпил аз на ваше място? Вие сте уж мой племенник. Отивате при Агрипина и казвате: „Чичо е съгласен.“ Отворете отдушника

— там има нещо загънато във вестник. Разгънете го. Това е точно онова, което им трябва. Пазарете се. Агрипина ще обещае да попита за цената още веднаж. Разбирате ли! Тъкмо това се иска. Вие по-скоро ще влезете в дирята на Заур бег, отколкото аз. Ние с него, слава богу, се познаваме. Когато стане нужда, вие ще ме пуснете, така да се каже, от засада.

Не беше съвсем хубаво това, че Астахов ме изпревари. И аз кроях подобен план. Нищо не можех да възразя. Мълчейки, взех от отдушника пакета и намерих в него пет малки брилянта, три брошки с камъни и кръст деветдесет и шеста проба.

Пъхнах всичко това в джоб, но брошките започнаха да ме боцкат и аз ги забодох на хастара на куртката си. След това, като съобразих, че брилянтите са заедно с носната ми кърпа и ключа от квартирата ми и много лесно може да ги изтърся, преместих ги в левия джоб.

Като се разделих с Астахов, слязох на подолния етаж и почуках. Някакъв глас зад вратата попита:

— Кой е?

— Константин Иванович ме изпраща.

Отвори ми загърната с шал жена със сънени, примижали очи. На бузата имаше малка, дълбока трапчинка, прилична на белег от шарка.

— Чичо не се чувствува добре. Той ще купи масло — казах аз. — Ако може срещу тези неща . . .

Аз разтворих куртката.

— Какво е това? — стъписа се Агрипина. — Но такива работи не ми трябват. На мен самата нищо не ми трябва. Ще попитам.

Условихме се да се срещнем утре и аз излязох. Слязох по стълбището, отворих и със силен шум хлопнах външната врата, но не излязох на улицата, а останах да стоя в тъмния коридор. И тая нощ няма да спя, но ще проследя спекулантката.

Стоях много дълго и премръзнах. Започнах да ровя по джобовете си с надежда да намеря макар трошица сухар, но се натъкнах на ключа, на острите крайща на златния кръст, на брилянтите и изругах.

А защо, собствено, стърча на едно място?

Качих се на площадката на втория етаж. През счупеното стъкло навяваше сняг. Снежинките проблясваха в светлината на огромната студена луна. По двора ходеше човек в полушубка.

Лесника!

Той се обърна и аз видях, че половината му лице е превързано с бинт. Спуснах се стремглаво към улицата и през пътната врата — в двора. Стори ми се, че Лесника крие или вади нещо из пазвата си.

— Здравей, дядо — казах аз.

— Бъди здрав — отговори той.

— Защо не спиш?

— Да спя? Как да спя? Виж я, проклетата — той посочи луната. — Ще нападнат.

— Аз се усмихнах. Лесника още не можеше да се успокои след първите бомбардировки. Странно нещо — спекулантите, разните му моше-

ници, изметът на нашия град, най-много се страхуват от бомбардировките и обстрелването.

— Тук няма да падне — изведнаж зашепна той. — Тридесет и трети. Хубав номер. Тридесет и трети.

— За какво говориш?

— Та къщата е тридесет и трети номер.

Той, изглежда, има намерение да се засели тук. По цели нощи обикаля, разговаря сам със себе си, брои временните скривалища, оглежда ги — здрави ли са. Търси по-устойчива къща. Много хора смятат Лесника за побъркан.

— Я виж какво имам — изведнаж се засмя той и отново бръкна в пазвата си. — Нещо сладко.

Аз неволно се наведох към него и изведнаж силен удар се стовари по главата ми, паднах и едва не загубих съзнание. Няколко мига бях на несигурната хлъзгава граница на безсъзнанието. А когато ми се възвърна способността да възприемам обкръжаващото ме, Лесника се мярна на вратата към задното стълбище и изчезна.

В тъмното се спънах о стълбата и паднах. Още чувах неговите стъпки. После те утихнаха.

Държейки се за перилата, аз се добрах до шестия етаж. Луната осветяваше напукания цимент на площадките, заключените врати.

Сега къде? Леко ми се виеше свят и аз не пусках перилата. При Астахов — реших аз. — Той познава къщата по-добре от мен. На дежурната, която седеше на вратата, заповядах да не пуска Лесника. Лъхна ме зимният вя-

тър, почувствувах студ и закопчах куртката си, без да се запитам кога и защо тя се бе разкопчала.

Астахов не спеше. Като узна за моето приключение, той най-напред ме запита:

— Всичко ли е цяло?

— Цяло е — казах аз и се стреснах.

Брошките ги нямаше на хастара. Значи Лесника е видял Агрипина, узнал е от нея къде държа брошките. Налице е една съществена улика. Аз се зарадвах и Астахов също.

— Добре — каза той. — Ще ви дам още, ако трябва. Да вървим. И аз самият не познавам много добре тукашната география. Има тук един ход . . .

На площадката на втория етаж той бутна една врата. Тя се отвори и ние потънахме в адска тъмнина. Аз светнах с фенерчето и видях антре с рогата сгоманена закачалка и коридор, който ни поведе към кухнята. Квартирата беше изоставена.

Успяхме да отместим ръждивото резе и излязохме на задното стълбище.

— Виждате ли? Тук въобще не е заключено. Само привидно. Дъската е закована, но не на касата, а . . . Какво е пък това? Я светнете тука. А? Какво е това според вас?

В пространството между вратите, върху сандък с пясък, лежеше полушубката на Лесника с откъснато парче и дупка на рамото.

— Я виж ти! — изтръгна се от мен.

— А това какво е?

Астахов измъкна от джоба на полушубката мръсен сив бинт. Аз пъхнах ръката си в дру-

гия джоб и открих парче хартия. На него с едри цифри беше написан телефонният номер Г-2-25-73.

— Я виж ти! — повторих аз. — Бинтът. Слушайте, Константин Иванович, това е чудно нещо. Значи Лесника се е представял за някакъв. Веднаж ми мина през ума, че може би именно Лесника е вашият Заур бег. Такива работи стават, че наистина ще помислиш...

— Съмнително е. Макар...

— Какво?

— Нима той пак ме изигра. Вие знаете ли нещо за Лесника?

— Малко — казах аз. — Преди войната е живял на юг. Съден е за кражба.

— Заур бег — проговори Астахов — майсторски си менеше външността. Дори и от фалшива брада не се гнусеше. Старомоден шпионин. Но... на мен също не ми се вярва. А вие, очевидно, ще доложите за всичко на своя началник...

— Разбира се.

— Обадете се пак насам.

— Непременно, Константин Иванович.

По пътя за майор Лухманов аз мислено се укорявах. Разбира се, направих грешка. Трябваше по-добре да се вгледам в Лесника. Глупаво беше така да си подлагам главата. Нямаше защо да ускорявам събитията. Ха сега открий следите! В цялата тази мистификация аз подозирах Астахов. Лошо се получи, много лошо.

Лухманов, при когото се явих, дълго разглежда полушубката, бинта, записа нещо и каза:

— Така. Изчезна вече Лесника. Щом оставя своята маскировка на такова оживено място, той следователно има намерение да изчезне от нашия хоризонт. Като че ли нарочно е оставил тези неща за нас. Той е уверен в себе си. Има скривалище. Изглежда, че и бележката е специално за нас. За да ни обърка. И защо изведнаж стана толкова дързък! Налита на бой! Чудна работа. Според вас това е значи телефонен номер — Г-2-25-73? Съмнявам се. Да проверим.

Той прелисти една дебела папка с платнена подвързия и продължи:

— Този телефон отдавна е изключен. Номер на автомобил — ето какво е това.

— На автомобил?

— Да. Сега ще направим справка.

Той позвъни в автоинспекцията. Оттам отговориха, че номер Г-2-25-73 е на една санитарна линейка, извършваща рейс Ленинград—Кабона през Ладожкото ледено трасе. Машината е под разпореждане на санитарното управление на фронта. След половин час знаехме за нея всичко. Шофьорът се казва Анатолий Петров, родом от Ленинград, ерген, неосъждан. В момента е отвъд Ладога. Вдруги ден трябва да бъде в града.

— Ще трябва да се проследи — каза майорът. — Вие с Астахов ще вземете участие.

— Слушам.

— Свикнахте ли с него? Вие, студенте, понякога, без да има защо, се наежвате. Превръщате се в таралеж. Подозрителността и наблюдателността не са едно и също. Ако си спом-

ните, аз показах на Астахов петдесеткаратов брилянт. Помните ли?

— Да.

— Защо направих това?

— Да допуснем, че елмазът му е познат. Той, да кажем, самият е от онази компания, която... Да допуснем . . .

— Тръгвай — отряза Лухманов. — Вие имали ли сте работа с лакмусова хартия? Така. Книгата се оцветява под влиянието на едни или други вещества и показва има ли киселина. Та ето, един такъв брилянт е хубава лакмусова хартия, студенте. Кажете ми какво отношение имате към това камъче и аз ще ви кажа какъв човек сте. Имайте предвид, че нашият съветски човек се отличава покрай многото други качества и с отношението си към богатството, към ценностите. Какъв мерзавец трябва да бъде човек — гласът на Лухманов стана твърд, — какъв мерзавец, за да трупа тук, в Ленинград, в такова време богатство.

— Та Астахов съвсем не е привързан към своето богатство — казах аз, като си спомних за брошките.

— Да, разбира се — кимна майорът. — Вие ядохте ли? Столът е затворен. Имам за вас сухар. Вземете го и отивайте. Сега при мен ще дойдат от Ермитажа.

— Пак ли нямате чай?

— Не. Свърши се.

Сега майорът ще заседава със сътрудници от Ермитажа. Някои експонати са останали в Ленинград. Сътрудниците ще дойдат с дълги списъци на тези вещи и ще се съветват с ма-

йора къде да ги скрият от огъня, от бомбите как да организират тази работа, за да не подуши врагът. А майорът няма силен чай. Знам колко е уморен и как му е трудно да работи без чай.

Следващият ден мина спокойно. А сутринта на разсъмване, на Кондратиевското шосе се показа покритата санитарна линейка № Г-2-25-73. Постовият при бариерата провери пропуска на шофьора — Петров Анатолий Петрович, но вратата на каросерията не отвори — санитарните машини не подлежат на проверка. Отзад, на известно разстояние, се движеше издраскана газка със счупено стъкло. В газката до мен седеше Астахов.

При Финландската гара попаднахме под артилерийски огън. Линейката пред нас забави ход, после се впусна напред — очевидно Петров искаше да премине бързо под огъня. Отдясно, зад една каменна ограда, се издигна мръсносив облак и тежък грохот разтърси нашата газка. Аз извиках на шофьора:

— Давай!

И в този момент изгърмя още веднаж. Снаряд избухна пред линейката, тя се спря, бавно се придвижи назад и спря. Нов взрив — и тя изчезна в дима. Когато димът се разнесе, ние не можахме веднага да разберем къде е линейката. Задната ѝ част беше разбита. Вътре нямаше никого. Наблизо на снега тъмнееха два продълговати предмета. Аз веднага ги забелязах, но не им придадох голямо значение. Спуснах се към кабината, уверен, че Петров или е ранен, или е убит. Но той бе само зашеметен.

Опирайки се о мен, той слезе. Нервно хапеше нокътя на палеца си и мръщеше чело — като че ли правеше усилие да си спомни нещо. Към нас се приближи Астахов.

— Я вижте — каза той.

Астахов държеше в ръка две зелени валчета и като видях това, разбрах каква е работата. Хванах Петров за раменете, разтърсих го и извиках:

— Откъде е това?

Той мълчеше.

— Ракетчици снабдяваш — извиках аз. — Ракетчици снабдяваш, негодник такъв!

— Откъде . . . откъде ги взехте?

Той беше престанал да гризе нокътя си и ме гледаше с ужас.

— Има един сандък — каза Астахов. — В него има масло и ракети.

— Да вървим — казах аз.

Без да пускам шофьора, огледах всичко, което беше останало от каросерията. Парче от снаряд беше разбило сандък с надпис: „Маслопродажба“. Умешани с талаш, се виждаха зелени и червени ракети и парчета твърдо като лед жълто масло.

— Вие постойте тук — казах на Астахов. — Ще изпратя милиционер. А, ето че идва.

— Ще отведете ли шофьора?

— Да.

— Ще се справите ли? Гледайте да не избяга.

Наоколо се събра голяма тълпа. Жени с лопати, които чистеха снега, червеноармейци, една продавачка с вълнен шал, един портиер.

Всички те, без да снемат поглед, гледаха шофьора.

— Дай да го цапна — спокойно каза една възрастна жена. — Я дай.

Тя вдигна лопата.

— Той ще си получи своето — казах аз високо. — Направете път. Водя арестуван.

Ние тръгнахме. Шофьорът се сгърби, като мушна глава в раменете си. Но никой не го докосна. Хората се отдръпнаха встрани и ни направиха път, сякаш се страхуваха той да не ги докосне. И някой произнесе:

— Разстрел . . . Направо . . .

— Знаеше ли за ракетите? — попитах го аз.

— Не.

— И за маслото ли не знаеше?

След дълго мълчание той отговори:

— Ти знаеш ли да четеш?

— Аз задавам въпросите — казах аз гневно. — Не ти, а аз, разбра ли?

— Сам си прочел, ако си грамотен. На сандъка е написано. Как да не съм знаел — заговори той и като погледна изпод вежди, прибави: — Аз на теб нищо няма да кажа. Ще кажа, само че не на теб.

— На кого трябваше да ги предадеш?

— На никого. Ти води и мълчи. Твоята работа е да водиш, е, и води.

На разпита на Петров не присъствувах. От Лухманов разбрах, че шофьорът е дал показания охотно. Вече месец, откак той работел на Ладожкото трасе. В Кабони предава ранени и понякога взема обратно продукти за болни-

цата. Получавал ги от склада, с квитанция — както му е редът. Но последните два пъти е трябвало да пътува за товар на друго място — на около шест километра от станцията. Това било много трудно.

Нататък и път истински нямало — мястото е гористо, глухо. В тъмнината някакви две момчета изнесли сандъка и се скрили. Завеждащ склада, който пътувал заедно с Петров, обяснил, че наблизо бил разрушен товарен влак. Затова свалили товара и го струпали в гората.

— Завеждащ склада останал отвъд Ладога — каза Лухманов. — Той, разбира се, е един от шайката. А шофьорът, изглежда, скрива нещо. У него намерихме план, нарисуван с молив — пътят през гората и кръст, с който сигурно е обозначено скривалището. Същото онова скривалище, разбира се. Питам го, защо ви е план, когато завеждащ склада е с вас? Откъде сте взели този план?

— Не знам — казва — откъде. Нямам понятие.

— Него ужасно го е страх. Уверен е, че ще го разстрелят. Трябва да отидем там, Саблуков, в гората. Той ще ни откара.

— Астахов ще дойде ли с нас?

— Да. Предупредете го. Какво ли изведнаж, дявол го взел, да се натъкнем на Заур бег? А?

Бързо отидох на улица „Стремянна“. Дълго чуках на познатата ми врата, но никой не отвори. От телефонната будка се обадих на Лухманов и попитах какво да правя по-нататък. Да търся ли Астахов?

— Няма защо да го търсиш, Саблуков — отговори майорът. — Астахов е ранен.

— Ранен?

— На стълбите, когато той се качвал в квартирата си, са го ударили по главата. Такива работи.

— Къде е той?

— Не знам. Съобщиха ми от жактовския медицински пункт. Откарали го.

С разтуптяно сърце окачих слушалката. Значи Заур бег е тук. Кой е нападнал Астахов? Онзи, за когото Астахов е опасен — Заур бег или негов човек. До този момент все още ме тревожеха съмнения — наистина всичко изглеждаше много чудно. Сега те изчезнаха.

— Заур бег е закоравял шпионин, сменил много имена и много господари — каза Лухманов. — Служил е и за долари, и за фунтове, и за франкове.

И така аз окончателно се убедих в съществуването на Заур бег, на реалния, хитър, жесток враг тук в града, може би на няколко крачки от мен. Неволно се вглеждах в минувачите, но как да го позная? Как да го позная, когато Астахов е на болнично легло.

Какво да правя? Да намеря Астахов, да науча от него макар и само някои белези, по които бих могъл да разпозная шпионина. Не, Лухманов каза, че не е нужно да се търси Астахов. Заповед на началника. Да. И какво ли може да помогне сега Астахов? Та Заур бег така ловко си сменя маските. Не беше ли умопобърканият Лесник самият Заур бег? Но нещо трябва да се предприеме.

Не е хубаво, разбира се, да се критикува началството, но Лухманов като че ли допусна грешка. Вместо да преследва Лесника, той се зае с линейката. Така и ще му кажа. Точно така ще му кажа — грешка, другарю майор.

Обаче нищо подобно не казах. В кабинета на Лухманов твърде скоро забравих всичко, което се готвех да изложа. Лухманов не беше сам. Той ми представи висок, слаб човек със синкавочерна четина на хлътналите си страни.

Запознайте се. Това е другарят Алиев. Той е служил войник на афганистанската граница заедно с Астахов. Астахов при тях е бил командир на рота. Помните го, нали?

— Помня го, разбира се — тихо каза Алиев и се усмихна само с очи.

— Срещал се е със Заур бег — добави майорът. — Виждате ли, студенте, а вие клюмнахте. Май че искахте да хукнете към Астахов. И както винаги, се съмнявате във всичко. Аз ви прекъснах, другарю Алиев.

— Аз познавам гласа на Заур бег — продължи Алиев, — добре го познавам. Защо? Бил съм на пост до килията, когато той беше при нас. После той избяга. Не от килията избяга, после — поясни Алиев, като се смути. — Оттогава минаха четиринадесет години.

— Ясно ли чухте гласа?

— Ясно. Не ги чух кога влязоха. Те бяха двама. Надникнаха при мен в стаята. Единият попита: „Откъде се е взел този нов квартирант?" — Заур бег отговори: „От една разрушена къща. Впрочем няма значение. Дълго няма да

бъде." И излязоха. И после аз съвсем се събудих.

— Не знам защо, но на Алиев повярвах. Вярвах на всяка негова дума. Аз мечтаех за помощник. И ето, помощникът се яви. С възхищение гледах Алиев. Ако той има сили да дойде с нас на Ладога. . . Май че не ще може.

Но Алиев така молеше майора да го вземе, в големите му хлътнали очи прозираше такава настойчивост, че Лухманов се съгласи. След един час ние потеглихме.

Започна онзи рейс, който се вряза в паметта ми за цял живот. Седях в каросерията на санитарната линейка — точно такава, каквато беше линейката с номер Г-2-25-73, дремех и се удрях о стената. Всичко все още вървеше добре. Известно безпокойство пораждаше у нас само шофьорът Петров. Ако той е уверен, че ще бъде разстрелян, тогава на него не може напълно да се разчита. Може да избяга. Умората ми пречеше да довърша започнатите размишления — какво може да се очаква от един шофьор, който чака разстрел и кара следователя.

Алиев започна да ми излага темата на своята работа в института по изтоковедение, нещо за падежите в арабския език, но скоро и той също се измори. Седеше с отворена уста и само когато колата забавяше ход, се чуваше, че той пее. Пееше някаква безконечна, провлечена източна песен.

Не забелязах къде свърши сушата. Но дървета вече нямаше. И от двете страни на тъмната, вмирисала се на кожуси и йодоформ каросерия се простираше гладка равнина, по която се виж-

даха като тъмни кръгове замръзнали дупки от самолетни бомби. Почти непрекъснато бумтяха покрай нас коли. Рядко се запалваха фарове — снегът заблестяваше, синееше, а след това изчезваше в гъстата тъмнина Изведнаж ми се стори, че ледът под нас се счупи. Усетих тласък от взрив, но чудна работа, не видях блясък, нито чух нещо. Някъде наблизо оглушително затрака картечница. Нейното яростно тракане беше прекъснато веднаж, втори път, трети път от стрелбата на зенитно оръдие, на която веднага се отзоваха други оръдия, и ние сякаш бяхме хвърлени на дъното на някаква огромна гръмяща каменотрошачка. Изглежда, из облаците неочаквано са се показали немски самолети. Ледът кънтеше и трепереше. Огнени вихри се носеха по равнината Но ние още не чувствувахме близката опасност. Аз я усетих едва тогава, когато срещу прозорчето, на около двадесет метра от нас, изригна стълб вода. Пак бомба. След нея друга, трета... Тласъците следваха един след друг по-често и по-силно. Непоносимо беше да седиш затворен в тясната задушна клетка на каросерията. Отворих вратата. По равнината, обхваната от червен и жълт огън, израстваха и изчезваха стълбове от вода и на тяхното място се очертаваха кръгли черни дупки в леда. Машината залиташе насам-натам, менеше скоростта си, остро завиваше и аз разбрах, че напред положението е същото, че шофьорът Петров лавира между дупките от бомбите, и на мен, да си призная, ми стана страшно. Какво му струва на Петров да насочи машината към някоя дупка и да скочи? Ние с

Алиев, разбира се, няма да успеем да скочим, няма да успее и Лухманов, макар че той е в кабината. За един миг делото, възбудено срещу Петров Анатолий Петрович, ще бъде погребано в бездната на Ладога и никой няма дори да помисли да припише гибелта на машината и хората на някаква зла умисъл. Казах на Алиев да седне по-близо до вратата и през цялото време с вкочанясала от студ ръка я държах отворена.

Един път когато машината излизаше от яма, аз вече се приготвих да скачам и извиках на Алиев:

— Ставайте!

Много пъти бях попадал под бомбени нападения и обстрели, но никога не съм се страхувал така, както тогава. Накрая, като видение на оазис в пустиня, изникнаха островърхи елхи. Машината с голям труд се изкачваше на брега.

След половин час минахме гарата и по един криволичещ, отъпкан междуселски път навлязохме в гората. Колата спря, вратата на кабината хлопна и гласът на Лухманов попита:

— Какво има там?

— Някой е сложил дърво, другарю майор — отговори Петров. — Като че ли нарочно.

Аз скочих от колата. Чуваха се отдалече някакви гласове. Отзад се приближаваше тритонен камион, зад високия борд на който нещо шавна. Дълъг автоматен ред прорязa тъмнината и аз, без да разбирам още кой стреля и откъде, объркан гледах как от камиона скачат хора в шинели, с автомати и прострелват гората. Помня, че стиснах нагана и бързо зати-

чах напред, приведох се и легнах до един пън, за да си напълня барабана.

На края на гората се мярнаха някакви фигури. Стреляйки, те се оттеглиха в гората и една част от нашите автоматчици се спусна към храстите, за да им пресече пътя.

Като тръгнах след един от автоматчиците, дълго се провирах през гъстата елхова гора, лягах по команда на войника в канавката и стрелях. После стрелбата стихна и войникът, като оглеждаше снега, каза:

— Тук няма следи. Давай назад.

Ние се полутахме още известно време и излязохме на една поляна, където войниците вече кладяха огън. На едно повалено дърво седяха Лухманов, Алиев и младичкият румен лейтенант — командирът на автоматчиците.

Лейтенантът докладваше. Противникът загубил четирма убити. Те се оказали хитлеристки парашутисти. Двама ранени диверсанти били пленени. Те доста добре говорели руски. Цялата група била спусната днес вечерта със специална задача.

— Шестима ли са били? — попита Лухманов.

— Да.

От наша страна двама бяха ранени и един— шофьорът Анатолий Петров — убит. Когато хитлеристите излезли на пътя и започнали да стрелят, Петров, който стоял до майор Лухманов, минал напред и тогава го улучили с куршум в гърдите. Изглежда, че той е искал да предпази с тялото си Лухманов.

— Така или иначе, той загина като войник — каза Лухманов, гледайки огъня. — С оръжие в ръка.

— С оръжие? — възкликнах аз.

— Да. Аз му дадох оръжие, когато излязохме с колата на брега. Той го заслужи.

— На мен не дадохте оръжие — като въздъхна, произнесе Алиев. — Вие ме обидихте.

— Вие сте още толкова слаб . . .

— Много, много ме обидихте — повтори Алиев.

В този момент нещо изпращя. Не, това не бе съчка в огъня. Отзад. Аз инстинктивно се сбърнах. От елховата гора, на няколко крачки от нас, се показа някаква глава и блесна метал.

Без да мисля, взех от огъня една горяща елхова главня, хвърлих я срещу непознатия и скочих. Той не успя да даде изстрел. Изстрелях цяла пачка, но не улучих и видях как бандитът бавно, някак неохотно, вдигна ръце. Бойците насочиха срещу него автоматите си. Заеквайки, бандитът каза:

— Аз . . . аз не ви познах.

Отблясък от огъня падна върху неговото лице и аз трепнах от изненада.

— Астахов! — извиках аз.

Не, не Астахов — тихо каза Алиев. — Здравей, Заур бег.

*

* *

— Не се огорчавайте, студенте — каза ми на следния ден Лухманов. — От вас ще излезе добър разузнавач. Главното е да търсите лак-

мусовата хартия. Научете се да познавате човека от чуждия свят. Аз не съм ви казал какво забелязах, когато показах на Заур бег елмаза, въобще не исках да го плаша. Той се престори, че не знае истинската стойност на камъка. Но очите му светнаха. Добре играеше ролята си, няма какво да се каже, даже се опитваше да гладува, но като подържа на дланта си камъка, струващ цяло състояние, не издържа. Прояви се все пак алчната му душица. Не, това не е бившият граничар Астахов, помислих си аз. Започнах да проверявам. С една дума, приех хипотезата, ако Астахов е враг, той не е прост, а изобретателен враг. Оставаше да се изясни най-същественото — защо му е дотрябвало на Заур бег да спечели нашето доверие? Та той направи голям риск, когато се яви при нас с двете си цигарета.

Разбира се, първата му грижа беше да отклони от себе си подозренията още тогава, в самото начало, когато при нас се яви нашият другар, следящ спекулантите. Техните следи водеха към къщата на улица „Стремянна", спекулантите ходеха при мнимия Астахов и него— стария вълк — го обхвана двоен ужас и досада. Да се издаде, и то заради някаква си малка сделка с прекупвачи! А той е имал широки планове. И именно тогава, очевидно, му е дошло на ум да ни се натрапи като помощник. Той изложи на нашия другар историята с цигаретата, последният ми доложи, аз заповядах да поканят Астахов и както видяхте, не започнах да го плаша с недоверие, а нещо повече — прикрепих към него най-младия ра-

ботник, вас, Саблуков. Не се обиждайте. И врагът, без това уверен в близката победа на фашистите, накрая съвсем си разпаса пояса. Беше решил да ни подмами към капана. И фино вършеше това. Той ви следеше. Той мушна в полушубката на своя помощник — Лесника, бележката с номера на колата и му помогна да избяга. Заур бег искаше да ни примами в гората, с инквизиции да изтръгне от нас къде са скрити ценностите на Ермитажа, Руския музей, да ни убие, а след това — с тези сведения и с товара със заграбеното злато и брилянти — да премине фронтовата линия, да завърши своята шпионска кариера, да закупи земя . . . Да, този негодяй е мечтаел да си създаде чифлик и да отглежда лалета! На помощ му е бил спуснат парашутен десант.

Заур бег си е имал своя логика. Жалко, че вие не присъствувахте на разпита. С него са били седем души, а от наша страна според него е трябвало да има само двама души. Вие и аз. Шофьора той е смятал за свой съюзник. Ясно е, че той не е очаквал да види нито автоматчиците, нито Алиев. Врагът не е познавал нашите хора. Неведнаж е шпионирал срещу нас, а не ги е познавал. Не е могъл да ги разбере. Не е допускал, че шофьорът Петров ще се обърне срещу него. Че ще се намери в гладния, мръзнещ град изобличителят Алиев. Къде Заур бег, човек без родина, непознаващ чувството на любов към своя народ, ще разбере всичко това? Мислел е, че ще избяга безнаказано и с плячка. Самонадеян негодник. В последния момент се

опита да се разправи с нас, да ни избие с автомата.

— Та Алиев, значи — започнах аз.

— Алиев го открих аз, каза Лухманов. — Намерих го почти умиращ, но да бяхте видели само как се оживи, когато узна какво искам от него. Настаних го като преселник от разрушена къща в една квартира, близо до тази на Астахов. Заур бег не можеше да го познае, но граничарят Алиев го е запомнил и позна стария враг.

— А къде е Лесника?

— Астахов го издаде при разпита.

Лухманов сръбна чай от чашката, отгризна от сухара и ме повика с пръст:

— Вижте, аз съм записал думите му: „Беше предложено операцията да завърши през януари, тъй като през февруари е възможен щурм срещу града ...“ Не са изоставили мисълта за щурмуване на града. Е, разказвайте какво намерихте в квартирата на Заур бег.

Аз сложих на масата списъка на намерените предмети — два револвера с патрони, радиопредавател, монтиран в кухненската печка, и около осем килограма различни продукти. Лухманов се усмихна и попита:

— Нищо ли повече?

— Нищо.

— Никакъв сувенир ли не ви остана от Заур бег? Спомнете си.

Аз си спомних и силно се изчервих. Дявол да го вземе, как можах да забравя? Смутен, започнах да вадя от джоба малките, блестящи камъни. Като напипах в джоба и батерията за

електрическото фенерче, кой знае защо, извадих и нея и я оставих на масата върху купчината брилянти.

— Честна дума, не се сетих за тях, другарю майор — измърморих аз.

— Вярвам, вярвам, Саблуков — засмя се той. — Да носите у себе си цяло богатство и да не се сетите за него. Това може да се очаква от вас, другарю Саблуков. Макар че, я да видим... Да видим дали струват нещо — и той поднесе към камъните лупата. — Така и очаквах — завърши той и хвърли камъните в кошчето.

— Другарю майор...

— Те са фалшиви — каза Лухманов. — Не струват повече от стъклото. Иначе, драги, Заур бег едва ли би ги оставил у вас.

КЛЮЧЪТ

I

Аз, Саблуков Андрей Платонович, съм роден в 1920 година в Гатчина, край Ленинград. В 1938 година завърших средно образование и постъпих в Художествената академия. През юли 1941 година заминах за фронта и получих специалност разузнавач. После бях ранен . . .

Впрочем, защо ли ви е моята автобиография. Тя не представлява никакъв интерес. И не за да изтъкна своята личност, започнах така. Просто не съм свикнал да говоря за нашата работа.

Трябваше да назова най-напред полковник Лухманов. Ето на кого принадлежи главната заслуга в тази работа! Що се касае до моята роля, то тя е повече от скромна. Именно Лухманов даде първия подтик за разузнаване — в деня, когато се върнах от командировката в Алуксне. Той ми обърна внимание върху някои подробности . . .

Но сега, както ми се струва, има опасност да затъна в дълго предисловие. Ще премина към същината. Ето тук под ръка имам един стар албум с нахвърлени скици — той ще ми помогне да подредя мислите си и да изложа

всичко, както трябва. Някои скици съм направил през време на тази моя първа командировка. Както и всеки новодошъл, в Алуксне аз бях поразен от красотата на залива, красота спокойна, северна. Тя не ви се открива изведнаж. Моят очерк, разбира се, не ще ви даде необходимата представа. Отидете там сами, полюбувайте се на гигантските дюни — златни в слънчев ден, на елхите — така сочно-зелени на фона на пясъка. От дюните като на длан се вижда целият залив — полукръгъл, сякаш начертан с пергел.

Не мога да кажа, че в Алуксне имах много свободно време. Но все пак до тръгването на обратния влак имаше около час и половина и аз се опитах да скицирам пейзажа на хартия. Забележете — почти в средата на залива над водата стърчи мачта. Когато вятърът духа откъм сушата и гони водата от залива в открито море, показва се и коминът на потънал параход.

Това е „Меридиан". Някога той е носил на борда си хора, заети с обновяване на картите и лоциите. Ако се съди по това, как се изменя в тези места фарватерът, как бързо изчезват и нарастват плитчините, „Меридиан" доста е плавал. В началото на войната на неговите страни и на покрива на мостика се появили яркочервени кръстове. Хидрографският кораб се превърнал в болничен. Това обаче не го спасило от фашистките бомби. Заедно с „Меридиан" потънали около тридесет ранени съветски моряци.

След войната тук идвали водолази, огледали кораба и намерили, че той не може да се възстанови. Само като старо желязо може да се

използува разрушеният корпус. Така и останал тук „Меридиан" като спомен от тежкото време, като надгробен паметник на загиналите заедно с него матроси и офицери.

Някои моряци от „Меридиан" направили опит да се спасят с плаване. Но крайбрежието вече било завладяно от врага. В Алуксне се установил хитлеристкият комендант, капитан Зайдел. Впоследствие той бил задочно осъден от съветския съд на смърт за неговите зверства.

Във влака на връщане от Алуксне започнах да скицирам физиономията на Зайдел. За точността не гарантирам — външността на този негодник ми е известна само от думите на една жена, дежурната в Дома на колхозника, където отседнах. Тя добре е запомнила Зайдел. Неговите тънки сухи устни, които постоянно облизвал, пудрата на страните му, пръстените на кестеливите му пръсти — всичко това е запечатала в паметта ѝ силата на омразата. Зайдел измъчвал и убил нейния син. В друсащия вагон на теснолинейката беше трудно да се рисува, но фигурата на хитлериста беше пред мен, като че ли осветена от гнева на старата жена, майката на партизанина. И когато движех молива по хартията, аз имах чувството, като че ли съм се сблъскал лице с лице с врага.

Не зная с другите как е, но на мен рисуването съвсем не ми пречи да мисля. Напротив — нерядко ми помага. С отворен албум на колената аз правех равносметка на командировката си в Алуксне. Открито е още едно престъпление

на хитлеристките окупатори — може би на самия Зайдел.

Дотогава нищо не бе известно за съдбата на ранените, които скочили от потъващия „Меридиан“ и се добрали до брега. Според народната мълва те попаднали в ръцете на враговете. Но точни данни нямаше. Сега завесата като че ли малко се повдигна. Копаейки изкоп за къща, работниците се натъкнали на останки от три човешки трупа. Ако се съди по остатъците от дрехите, единият е бил офицер. Всички в Алуксне единодушно твърдяха:

— Това са ранените от „Меридиан“.

Попитах откъде такава увереност. Обясниха ми, че на същото място е била къщата на кулака Карху. Моряците са били закопани до самата къща. А в първите дни на окупацията — точно по време на гибелта на „Меридиан“, у Карху е живеел Зайдел със своите хора.

На следващата страница на албума вие ще видите снажен момък с кръгло лице и увиснал на челото кичур коса. Това е един от копачите, които намериха гроба. Порази ме чудесната детска усмивка на този великан и аз се старaех да я изобразя, когато рисувах портрета му — във вагона. Почти винаги на лицето на копача имаше, ако не усмивка, то отражение на усмивка. Но когато изчезваше и отражението и момъкът ставаше съвсем сериозен, неволно ти идваше на ум, че няма да се отърве леко онзи, който попадне в ръцете му. Седнал на края на гроба, копачът каза:

— Ех, жалко, избягаха злодеите!

— Бесилката плаче за тях — отвърна другият копач.

Те дошли в Алуксне на строежа на рибокомбината. На брега зад дюните вече се издигат стените на цеховете, а тук, на мястото на имението на Карху, ще се разположи работническо селище. Строителите се радваха, че войната вече е минала, че мирният живот отново разцъфтява на родния бряг и изведнаж находката в изкопа като че ли върна мислите им назад. Оглеждайки ги, аз видях, че всеки сега мисли за преживените от него нещастия. А , си спомних за майка ми, загинала в Ленинград по време на блокадата. Да, наистина, тежко е да съзнаваш, че има много престъпници, които не само че избягнаха наказанието, но нещо повече, продължават да действуват срещу нас.

Зайдел например е жив-живинничък — мислех си аз. — Настанил се е в Западна Германия и служи там на нови господари. Както преди си има шайка свои хора. И може би сега някой от тази шайка се промъква към нашата граница.

Както навярно се досещате, аз ходих в Алуксне не само с цел да допълня списъка на злодеянията на коменданта Зайдел. Полковник Лухманов ме изпрати със задачата — да се опитам да открия имената на загиналите. Но това се оказа не лека работа. Документи, разбира се, нямаше. Впрочем, ако не самите документи, то поне кориците им можеха да оцелеят. Но очевидно документите са останали в ръцете на хитлеристите. И следователно тол-

кова по-важно е да се намерят поне някакви признаци, позволяващи да се установи самоличността на загиналите. Зайдел е могъл да използува техните документи, да снабди с тях някой шпионин. И откъде да знаем, възможно е този шпионин и сега да се намира на съветска земя.

— Имаме основание да предполагаме — каза Лухманов, напътствувайки ме, — че Зайдел е оставил у нас „коренчета". Затова не изпускайте из предвид нито една подробност. Както казва един източен поет: „Не всяко тъмно петно в пустинята е сянка на камък. Понякога това е притаил се тигър." Макар някоя подробност да ви се струва дребна и нищо незначеща, не я отхвърляйте. По-нататък тя може да ви открие много.

Според способността си аз се стараех да изпълня това указание.

Пристигнах в неделя и не исках да тревожа Лухманов, но той сам ми се обади по телефона:

— Нищо спешно няма — казах аз. — Да бяхте си почивали, другарю полковник.

— Донесохте ли нещо?

— Донесох нещичко. Много малко.

— И това стига — каза той. — Чакам ви.

Когато влязох при него . . . Впрочем аз не съм ви запознал още с Лухманов. Външно той с нищо не се отличава. Казват, че професията слага своя отпечатък върху човека. Лухманов според мен представлява изключение от това правило. Като че ли той по-скоро има вид на учен. Да, на учен — особено когато си е в къщи, в стаята си, където и от четирите стени

гледат плътни редици от книги, а на масата са натрупани тетрадки с извадки. Тук има и сини ученически тетрадки, и дебели канцеларски книги, каквито Лухманов особено обича. Той не пропуска нито една нова книга по марксизма-ленинизма, по история, следи художествената литература, критиката. И най-чудното е как намира време за всичко!

Впрочем, когато влязох при него, той не четеше. Двете му момиченца близнаци — Таня и Зоя — бяха се качили на коленете му и той бе оставил настрана томчето на Фадеев.

— А ето, зайче ще ви нарисува чичо Андрюша — каза той, смеейки се, като ме видя. — Помолете го.

Момиченцата веднага изтичаха при мен. Но в това време строг женски глас от другата стая произнесе спокойно:

— Време е да лягате.

Като че ли вятър ги духна. Ние с Лухманов останахме сами. Той втренчено разглеждаше моя веществен отчет от пътуването — едно малко потъмняло металическо кръгче. На него едва се виждаше фигурата на спортист, хвърлящ топка. Това е било възпоменателен медал — награда за волейболен тим, завоювал първенството.

— И нищо повече? — попита Лухманов.

За съжаление това е всичко — отговорих аз. — Странно как медалът се е запазил. Навярно хитлеристите не са го забелязали при обиска. Всичките лични вещи, да не говорим за документите, те са взели от моряците.

— Ясно, ясно — каза Лухманов, като повъртя кръгчето в ръцете си. — На някого то е доставило много радост. Но въпросът е — на кого? Трябва да се изясни, Саблуков.

Следващият ми разговор с Лухманов по тоя въпрос се състоя след около две седмици. През цялото време аз правих справки. Узнах, че медалът е бил даден в 1940 година на тима на Военно-морското училище „Фрунзе". Поискахме сведения за всеки от участниците в състезанията и се спряхме на един — Сергей Казанцев. Той е бил мобилизиран в началото на войната в Балтийския флот, бил се е с немците на остров Саарема, а след това, както говореха официалните източници, изчезнал безследно. Най-вероятно е именно той да е попаднал в лапите на Зайдел. След това, изпълнявайки инструкциите на Лухманов, аз започнах да разследвам подробно документите на гестаповската архива, заловена от нашите войски при настъплението.

В тази архива се пазеха донесения и от комендантството в Алуксне и можеше да се очаква, че в някое от тях ще бъде упоменато за Казанцев.

Да развързваш спарените, миришещи на горчива и отровна плесен папки, да четеш писаниците на всевъзможни хитлеристки чиновници — не е много приятна работа. При това немски език аз знам не блестящо и не рядко затъвах в дългите, разтегливите и тежки фрази като в блато. Пет дни отидоха напразно. Обаче надеждата за успех не ме напускаше. Защо ли? Сигурно затова, че дълбоко, с юношеска въз-

торженост вярвах на Лухманов. Не току-така той ми възложи това разследване! И може би в крайна сметка кръвта на младши лейтенант Казанцев и двамата му другари няма да остане без отмъщение! Тези мисли ме поддържаха. А представяте ли си каква беше моята радост, когато на едно листче, гъсто, до черно изпълнено с написано на машина, изведнаж забелязах — „Казанцев". Прочетох няколко пъти, нямаше никакво съмнение.

„Списък на вещите, взети от разстреляния Сергей Казанцев" — беше написано като заглавие. Резолюцията отгоре гласеше: „За полковник Щадлер заедно с предметите." Оцеляла е картонената кутия, приготвена за доклад пред началството. Наредих на масата нещата, номерирани съгласно описа — джобно ножче с криво острие, силно източено, носна кърпичка без инициали, автоматичен молив, проста табакера от карелска бреза с пукнат капак. Мрачно, тъжно изглеждаха тези предмети, които някога са принадлежали на млад човек, който се е смеел, мечтаел е за бъдещето, получавал е награди на волейболни състезания. Сверих съдържанието на кутията с описа и ми се хвърли в очи, че две неща липсват.

„Ключ" — стоеше в списъка под номер трети. Но никакъв ключ нямаше. Нямаше го и неизпратеното писмо на Сергей до другарите му от частта.

След това поработих в архивата още около два дни, докато не прегледах всичките документи от комендантството на Зайдел. Името на Казанцев повече не срещнах. Зайдел в своите

десесения обстойно и надуто докладваше за мерките, предприети от него срещу партизаните, към три пъти споменаваше кулака Кархут като „приятелски настроен местен жител" и автор на доноси. Това е всичко.

Впрочем какво повече очаквах да намеря? Сам не знаех. И все пак чувството на неудовлетвореност и досада не ми даваше покой. Мечтаех да направя откритие, неочаквано откритие, което да може не само да хвърли светлина върху събитията от миналото, но и да осветли следите на враговете, действуващи днес.

— Няма с какво да се похваля — казах на Лухманов. — Единственото нещо, което успях да направя, това беше да получа потвърждение, че единият от тримата убити моряци е действително Казанцев.

След това доложих за ключа и писмото. Може би на Лухманов тази подробност ще подскаже повече, отколкото на мен.

— А вашето мнение? — попита той.

— Предметите вероятно са загубени. Какъв е този ключ, не е ясно. Трудно е да се гадае, другарю полковник.

— Не е толкова важно какъв е ключът — отговори той, — от врата или от шкаф.

Полковникът стана и затвори прозореца. Бумтенето на камиона на двора се отдалечи и в кабинета стана по-тихо. Лухманов бавно се приближи до масата, обърна се към мен и аз забелязах, че очите му се оживиха

— Имате ли представа какъв е бащата на Казанцев?

— Той е инженер — отговорих аз.

— А какъв инженер? Аз направих справка, докато вие бяхте в архивата. Василий Павлович Казанцев е старши научен сътрудник в изследователско учреждение. Изпълнява някаква секретна задача, очевидно много важна. Може ли да мислим, че вражеското разузнаване не се интересува от инженер Казанцев, не търси пътища, за да спечели неговото доверие?

Аз се съгласих, че това е много възможно. Лухманов продължи:

— Разбира се, може ключът да е бил просто загубен. Но защо именно ключът. Това не е предмет като всички други. Виж еднакви моливи, кърпички могат да се намерят, колкото искаш. Но ключ — това е съвсем друго нещо. Нали с него се отваря само една определена заключалка. Върху него като че ли е поставен печат на притежателя му. Можете да вземете ключа и да го предявите като доказателство на вашето познанство със Сергей Казанцев, а останалото не става за такава цел. Разбира се, може и да е загубен. Тогава няма и защо да си блъскаме главата. А ако не е? Ако той е останал в чужди ръце? Ще трябва да правим изводи.

Разговорът ни продължи около час и половина. А след няколко дни аз се отправих в нова командировка — при Василий Павлович Казанцев.

2

Тежко е да говориш с майка за загиналия ѝ син. Тежко е затова, защото всяка твоя дума

с болка откликва в сърцето ѝ и ти не можеш с нищо да облекчиш тази болка. Времето е безсилно пред нея. Аз започнах с това, че съм бил в Алуксне и съм видял гроба. Оказа се, че Ана Григориевна сама се готви да отиде там. Тя се порови в чантата си и показа едно известие.

— Сега поне знам къде е той — каза тя. — Ето по това време замина той, в края на юни С него тръгна и другарят му Виктор, фамилното му име не зная. Те имаха назначение в един и същ кораб. По пътя за гарата се отбиха у нас.

От стената ме гледаше портретът на Сергей Нещо стремително и нетърпеливо имаше в изражението на очите и издигнатите вежди, сякаш много продължителни му са се сторили секундите за позиране пред фотоапарата и той с нетърпение е чакал да свършат. Само по това изражение на лицето той приличаше на майка си.

Не много висока, с побелели коси, много подвижна, тя изваждаше от тоалетната масичка снимките на Сергей, отново и отново ми благодареше, че съм я посетил.

Не без вълнение аз ѝ зададох приготвения въпрос.

— Ключ? — трепна тя. — Ах, да, разбира се! Серьожа взе ключа. Той каза — не се безпокой, мамо, ние скоро ще разбием фашистите и всичко ще се нареди, ще видиш. Не оставям ключа от квартирата — виждаш ли, мамо. Ще го взема. Ключът от старата ни квартира на

Некрасовска. А къде е той? Да не сте го намерили? У вас ли е?

Какво да отговоря на това? Досега ѝ открих половината истина. Разказах ѝ за списъка, който се е запазил сред гестаповските книжа. Защо да не ѝ кажа всичко до края? Знаех, че Казанцеви са честни съветски хора. Запознанството ми с Ана Григориевна, макар и кратко, затвърди у мен това мнение. Лухманов заповяда да решавам на място. Решението е взето. Казах на Ана Григориевна, че ключът на Сергей може би се намира в ръцете на чуждото разузнаване и ако той досега не е бил пуснат в ход, това може да стане сега. Да предположим, че дойде някой, започне да се представя за боен другар на Сергей и донесе като доказателство негова вещ . . .

Изглежда, че аз от смущение съм се изразявал много надълго, защото тя ме хвана за ръката и ме прекъсна:

— Разбирам ви.

— Е, прекрасно — казах аз зарадван. — Вие тогава незабавно ще ни уведомите.

— А как иначе, господи — развълнува се тя. — Да бяхте веднага . . .

— И Василий Павлович предупредете. Но никого другиго, освен вашето семейство.

— Разбрах, разбрах. Вие сам му кажете . . . Господи, та нима ние ще допуснем . . . Вася със собствените си ръце ще го удуши подлеца . . .

— Не е необходимо със собствените — успокоих я аз. — Нашите са по-здрави. Вие само ни предупредете. Аз не се съмнявах, Ана Григориевна, че вие ще ни помогнете.

— И на вас, и на себе си, на всички нас — просто отговори тя. — Делото е общо. Но досега не е имало случай да ... Може би някой мерзавец се е опитвал да се промъкне при нас, но не се е добрал. Ние доскоро живеехме в Челябинск.

Оказа се, че Василий Павлович до август 1941 год. е работил в корабостроителница, където са се строили търговски и военни кораби. Но след това корабостроителницата била евакуирана, а той със семейството си заминал за Челябинск. Там той преподавал механика в политехниката. Ако чуждото разузнаване отначало е имало намерение да се добере до него, то скоро е трябвало да се откаже от това си намерение — теоретичната механика, която преподавал Василий Павлович, едва ли би могла да ги привлече. Наистина, той вечер продължавал своите изследвания, започнали в лабораторията на корабостроителницата. Продължавал, защото, както и всички съветски хора, вярвал в победата, вярвал в това, че неговият труд ще послужи за бъдещите кораби. Но къде можеха фашистите да се досетят? Самодоволните хитлеристи в това време се чувствуваха господари на целия свят. Така течеха мислите ми, докато слушах Ана Григориевна.

Казанцеви се върнали от евакуация през лятото на 1944 г. Тогава именно и започнал Василий Павлович да работи в своята лаборатория.

И така част от нашите предположения намира почва. Но тук почувствувах досада. В

края на кранщата ние все пак сме обречени на чакане. На пасивно чакане.

— Една девойка, която е служила заедно със Серьожа, идва при нас — изведнаж чух аз. — Тоня Луковска.

Разбира се, аз наострих уши.

— Служила заедно със Серьожа? Отдавна ли ви се е обадила?

— Миналата година, когато я назначиха тук. Но вие не мислете лошо, аз гарантирам за нея. Тя е била при тях санитарка, когато са се сражавали на островите.

— А по-рано познавахте ли я?

— Не. Но за нея гарантирам . . . Моля, не се съмнявайте. „Все пак трябва да се провери каква е тази санитарка" — помислих си аз.

За щастие удаде ми се случай. Ана Григориевна решително ми заяви, че ще обядвам у тях. Тоня също ще дойде. Тя почти всеки ден идвала у тях.

— Не, не заради мене старицата — прибави тя и не се доизказа.

Договорихме се, че на обеда ще бъда представен като бивш ученик на Ана Григориевна. Тя и сега преподава в средното училище.

Василий Павлович Казанцев се оказа богатир, висок почти два метра. Обикновената лъжица в огромната му ръка и чинията пред него изглеждаха като играчки. Този богатир впрочем имаше тих, напевен глас. Като глава на голям род, той седеше важно на дългата маса, около която се бяха събрали домочадието му и гостите. Дъщеря му Лидия с мъжа си — танкист, и двете си момченца и по-малкият син на

Казанцев — Анатолий. В неговия вид нямаше нищо общо със Сергей — мрачен с неизразително, сънно лице, той малко се оживи, като разбра, че съм художник, и попита:

— Какви облаги имате от това?

— В какъв смисъл? — попитах аз.

— В ей такъв — се засмя той и направи пред носа ми движение с пръстите, означаващо пари.

Не ми хареса този млад сметкаджия.

Василий Павлович започна разговор за гъбите. Допълваше го един мършавичък, дългокос човек, който седеше вдясно от мен. Домакинът и домакинята го наричаха изключително по фамилното му име — Федюшкин.

— Зад Ширяево има бели гъби — говореше домакинът. — В неделя ние с Федюшкин отиваме значи на експедиция. Ще трябва да потърсим в трепетликовата гора. Там има една канавка — в гората, зад совхозного пасбище. Гледаш, стърчат в канавката.

— Домъкне цели пудове, а самият той не яде — оплака се Ана Григориевна.

— Действително, аз не ги ям, но обичам да ги бера — отговори той, обръщайки се към мене. — Но в този край малко ги има. Да видите към нас, в Ярославска област! Край нашето село има блато — Великая Чист, и през него минава естествен вал, широк около сто и петдесет метра. Там да видите гъби! С коли ги извозвахме!

Аз честичко поглеждах към вратата, очаквах да се появи санитарката.

— Ще дойде, ще дойде — ми шепнеше Ана Григориевна. — Тя се стеснява. Аз, казва, и без това съм ви храненица. Навярно след обеда ще се отбие.

Накрая, когато на масата останаха само домакинът и Федюшкин, спорещи какво време е най-благоприятно за белите гъби, влезе млада жена — загоряла, с много ярка рокля.

— Нахранихте ли се? — произнесе тя непринудено. — Много хубаво.

Аз погледнах Луковска и нещо в нея ми се стори познато. Като че ли бях виждал някъде нея или много приличащ на нея човек. Но нищо не можах да си спомня. И в следващия момент разбрах, че цялата работа е в моето въображение. Външността на Тоня Луковска съвсем не бе оригинална. Много жени имат маниер да ходят с бухнали коси и да си червят устните.

За голяма моя досада не успях да разменя с нея нито дума. Зад вратата, водеща към стаята на Анатолий, се чу:

— Тоска!

Тя влезе при Анатолий. Ана Григориевна неодобрително сви устни.

— Груб е той — въздъхна тя. — И на кого се е метнал на зная.

Моята неприязън към Анатолий се пренесе и към Луковска и напрегнатото внимание, появило се у мен, се усили. Обаче през тази вечер не успях да се запозная по-отблизо с Луковска. По неволя трябваше да се задоволя само с онова, което ми разказа за нея Ана Григориевна.

— Тя била на предните линии заедно с тях. Серьожа бил ранен два пъти — в бедрото и в главата. Серьожа не искал да лежи, едва ли не със сила го заставили. Тоня го изпратила и на парахода. Какво е имало между тях, не зная, но те, както изглежда, са станали приятели и Серьожа при раздялата ѝ е дал адреса си, за да се срещнат след войната. Но параходът не стигнал до своето местоназначение... Все пак Тоня, когато била назначена на работа тук, решила да ни навести. Тя е завършила университета и сега е лекар. А ние въобще обичаме гости, а още повече такива. Нито аз, нито Вася страним от хората. А между Анатолий и Тоня — изведнаж прибави тя — нищо няма да излезе. Нима на него такава му трябва? Него някоя трябва здраво да го хване в ръцете си. А тя не умее.

Аз престанах да я разпитвам повече и си взех довиждане. Напрегнатото внимание или по-точно чувството, че наблизо има враг, не ме напускаше, когато крачех към хотела по тясната, засенчена от дървета улица.

Впоследствие се изясни, че в морската бригада действително е имало санитарка Луковска. Участвувала в боевете, получавала награди. Повече от това разузнаването, започнато в Алуксне, не ни даде.

3

Минаха месеци. Лухманов беше повишен в службата но аз както преди останаха да работя в тесен контакт с него. През месец ноември моряците-граничари задържаха...

Впрочем, ще разкажа всичко подред. Катерът, командуван от лейтенант Троян, патрулираше отвъд нос Антси, на около петдесет километра южно от Алуксне. Отвъд морската граница, в международни води, се виждаха чужди моторно-платноходни кораби на вид риболовни. Разбира се, моряците не ги изпускаха от погледа си. С бинокъл се виждаше как от борда хвърляха мрежа и я издръпваха с макара. Понякога нашите моряци даже определяха количеството на уловената риба. Накрая корабите започнаха да се отдалечават и се скриха. Троян обаче заповяда да не се отслабва наблюдението. След няколко часа дежурният моряк забеляза под светлината на прожектора на повърхността на водата греда. Тя плаваше по-бързо отколкото обикновено дърво, влачено от течението. Извадихме гредата, а след това и човека, който се държеше за нея.

Две чувства се отразиха и застинаха на лицето му — учудване и злоба. Изглежда той никога не е допускал, че неговото плаване към съветския бряг ще претърпи такъв крах. Сигурно твърдо е вярвал в качеството на своето снаряжение, изработено в Америка, в своята ловкост и е смятал успеха за осигурен.

Той седеше до мен, нервно потръпвайки.

Седеше и упорито мълчеше.

Виждал съм ги такива. Ако беше заловен на борда на кораб, той би започнал да ни уверява, че е рибар или турист, че в мъглата е загубил ориентировка, че се е заблудил. Но той беше измъкнат от водата. У него намерихме неща, които не оставят никакво съмнение за целта на

неговото пътешествие — фалшив паспорт с име Коневски, сръжие, карта и обемиста пачка съветски пари.

— Зная защо мълчите — казах аз. — Измисляте някаква лъжа, с която да се измъкнете. Няма да ви помогне. По-добре кажете всичко. За кого са тези пари?

— Не зная.

— Лъжеш.

— Не зная — процеди той.

На другия ден стана по-разговорлив. Призна, че не е никакъв Коневски, а Ханс Айдем, датчанин, живял преди войната в Рига. Довтасал у нас от Западна Германия.

— Професия?

— Аз съм служащ при една фирма. Мирен човек.

— Така ли? Я виж ти! — засмях се аз. — А коя фирма ви изпрати тук?

— Техническата кантора на Кромби.

— Къде има такава кантора?

— В Бон.

— Защо ви изпратиха?

Като се позабави, той каза:

— Да предам парите.

— На кого?

— Не знам.

— Лъжеш.

— Не знам — повтори той. — Това не ме засяга. Аз трябваше да оставя парите на уговорено място.

— Къде точно?

— В гората, в една хралупа.

— А след това?

— Повече нищо. Аз съм дребен чиновник, не знам за кого са.

— Така значи. Да пъхнете парите в хралупата и да си отидете? — попитах аз. — Въобразявате си, че ще повярвам на такава глупост?

Но диверсантът държеше на своето. Полковник Лухманов, комуто доложих за резултатите от разпита, каза:

— Лъже. Разкрил е част от истината, за да може по-лесно да скрие останалото. Вие чували ли сте за Кромби? Не? Е, следващия път, когато се разглаголствува за техническата кантора, вие можете да го поправите. Кромби е американски майор, предприемач и обершпионин. Шпионажът е главният му бизнес. Ето, заповядайте.

Като разтвори една от папките си, той ми подаде изрезка от германски вестник. Изглежда авторът на статията е избягъл от Западната зона в Германската демократична република, изпълнен с омраза към американските окупатори и стремеж да разобличи тези люти врагове на мира в свободния печат. Герой на статията не бе някой друг, а майор Кромби — господарят на заловения от нашите моряци нарушител. Обстойно се изброяваха богатствата на Кромби — неговите вили, колекции от награбени или купени на безценица картини, порцеланови изделия, приемите в неговата богата къща, на които той си е позволил да пуска сентенции, като: „Защо нашите момчета да си пъхат главите в огъня, щом като има европейска сбирщина, която при това се задоволява с малко средства."

— Виждате ли, Саблуков — ми каза Лухманов. — Нашите врагове, дори там, у дома си, отвъд границата на демократичния свят, не могат да се подвизават безнаказано. Такива са сега времената. Навсякъде има хора, изобличаващи такива като Кромби. Спомняте ли си онзи англичанин, който публикува попадналите в ръцете му записки на американеца Гроу — бившия военен аташе в Москва. Какъв скандал беше за заговорниците-янки! Целият свят разбра, че аташето на Съединените щати е обикалял Съветския съюз и е търсил цели за бомбардиране.

На следващия разпит аз се опитах да уличa шпионина в лъжа.

— Вашата кантора — казах аз — не е техническа, а шпионска. Кромби не ще ви избави. Можете да облекчите участта си само с пълни признания.

Той злобно срещна моя поглед.

— Аз казах всичко.

— Познавате ли Зайдел?

Въпросът беше неочакван. За миг той се смути. Очите му зашариха.

— Какъв Зайдел?

— Въпросите задавам аз — напомних му. — Всеки случай много неща са ни известни. Не ви съветвам да играете на криеница.

— Аз не играя.

Той вече се окопити. Пред мен седеше предишният Ханс Айдем — целият свит в юмрук, опитващ се да се измъкне, да не пророни нито дума, която поне малко да го издаде. Но той вече се издаде с минутното объркване.

После кимна. Да Зайдел? Руберт Зайдел е имало при тях. Но сега вече го няма. Още през пролетта Кромби го изпратил в Полша. Там го заловили.

Откровено казано, почувствувах завист към поляците, които са заловили този престъпник. По-късно ние проверихме това — провалът на Зайдел се потвърди.

— А Карху известен ли ви е?

Не помня точно защо му зададох този въпрос. Изглежда, че не съм имал определен план. Но в паметта ми Зайдел и Карху са запечатани заедно. В тази минута почувствувах, че съм попаднал на целта. Името на Карху го стресна и при това далеч по-чувствително, отколкото името на хитлеристкия комендант. Шпионинът отговори, гледайки настрана.

— Чувал съм тази фамилия. Бегло.

— От Зайдел?

— Да.

— Виждали ли сте Карху?

— Не, не — отдръпна се той. — Нито веднаж. Никога не съм го виждал. Аз не съм бил тук. . .

Той явно прекъсна започнатата фраза, млъкна и изплашено се втренчи в мен. Какво толкова го изплаши? Защо именно Карху? И какво означава — „Аз не съм бил тук!“ Карху следователно е тук, на съветска земя, а не в чужбина? И не ли затова толкова се разтревожи диверсантът, че аз пак улучих в целта. Кромби изпраща агент и му определя среща с Карху — какво по-естествено от това?

Тази хипотеза се появи в главата ми и аз реших да я проверя.

— Правилно — казах аз. — Вие за пръв път се движите по този маршрут. И с Карху засега не се познавате.

— Не, не се познавам.

— Но се канехте да се запознаете?

Той подскочи.

— Аз съм дребен служащ, господин офицер. Дадоха ми поръчение и аз го изпълнявам — заговори той бързо. — Наистина чувал съм тази фамилия. Мистер Кромби получи телеграма от Русия, от Карху, но аз нищо не разбрах. На нея пишеше — „Ключът е в ключалката".

Този път вече аз сам се издадох. Мисля, че ударих с ръка по масата или направих друго движение, с което показах, че историята с ключа ми е известна. И шпионинът се изплаши. Той имаше намерение да продължава ролята си на наивен дребен служащ, на прост куриер и затова откри тази част от истината, която му се струваше безопасна. Той така се изплаши, че престана да отговаря на въпросите ми.

Изведоха го и аз полетях към Лухманов. Ключът все пак изплува. Карху е тук. По пътя мислех за значението на онова, което бях чул.

Първият извод беше, че инженер Казанцев и неговата работа са в опасност. В най-близката среда на Казанцев има враг. Това като че ли показва и телеграмата — „Ключът е в ключалката".

Лухманов се съгласи с мен

— Тези дни ще отидете при Казанцев — каза той. — Ние трябва да го пазим. А сега аз ще се заема с диверсанта.

После той заговори за Карху.

— Сметнахме, че той е избягал, но доказателствата бяха оскъдни. Аз се запознах с материалите — каза Лухманов.

И полковникът разказа, че през есента на 1944 г. немците в района на Алуксне попаднали в котел. Нашите танкове ги ударили във фланг и тил и излезли на морето. Хитлеристите, които задържали там отбраната, се опитали да си пробият път на запад, но капитан Зайдел не се решил на това. Като напуснал в паниката комендантството си, той се впуснал към Карху. Карху имал лодка, приготвена за случай на бягство и скрита на брега. Зайдел очевидно е знаел това. Той и Карху излезли заедно от къщи и се отправили към морето. Какво е станало по-сетне, никой не е видял. Но следите по мокрия набит пясък се запазват дълго. След един ден Алуксне бил освободен и съветските офицери, които се заели със Зайдел и Карху, намерили следи от стъпки на двама души и една дълбока бразда, направена с долния ръб на лодка. На същото място имало елхови клони, с които била скрита лодката. Времето било благоприятно за бягане — имало гъста мъгла.

— Обаче аз никога не съм бил напълно уверен, че Карху е избягал — каза Лухманов. — И когато ви казах, ако си спомняте, че Зайдел е оставил тук корени, имах предвид Карху. Разбира се, те заедно са се спуснали от дюните, заедно са преместили лодката. Вие обърнахте ли

внимание на тамошните рибарски лодки? Един човек в никой случай не може да ги помръдне. Зайдел ще не ще е трябвало да извика на помощ Карху. Но да го вземе със себе си? Имало ли е нужда? Нима Зайдел се е грижил за Карху? Никак. Напротив — хитлеристите са имали пълно основание да оставят на съветска територия своя бивш съучастник по престъпления, човекът, който ще продължава да им служи — поне от страх да не бъде разобличен. Това повече подхожда на Зайдел — нали така? Аз си представям хода на събитията така — Зайдел се е възползувал от услугите на своя помощник, отплувал е на няколко крачки от брега, а след това чисто и просто е изблъскал Карху от лодката. За да прикрие следите, Карху се е върнал по друг път — да кажем, през тръстиката, която се простира наблизо.

— Сега е ясно, Карху действува тук — завърши Лухманов. — Това е хитър и опасен враг. Я да помислим кога вие можете да заминете за Приморск. Днес е сряда. Хайде в неделя.

Наложи се обаче пътуването да се ускори. През нощта телефонът ми в квартирата иззвъня. Викаха ме от Приморск. Чух гласа на Василий Павлович Казанцев. Той ме помоли да отида и ако е възможно, веднага.

И ето аз съм отново във вагона. През прозореца като безкрайна сребърна лента се вижда мокрото от дъжда шосе и по него, сякаш стараейки се да догонят влака, бягат камиони с жито от новата реколта. На коленете ми е албумът. Спомням си седемдневната борба с

упоритня диверсант и усукванията на хищника, хванат за гушата. Изпълвам страниците на албума със скици.

Не — не ми се ще да рисувам муцуната на шпионина. Ръката описва линии на кръстосващи се пътища, рисува дървета, наклонени от вятъра на една страна. Все по-настойчиво ме завладява мисълта, че обаждането на Казанцев и появяването на шпионина, изпратен от Кромби, някак си са свързани помежду си. Предприета е акция. Трябва да се разгадае навреме. Ще успея ли?

В Приморск пристигнах сутринта.

Първия път бях видял Казанцев през лятото в семейна обстановка. Сега по широкия коридор на института вървеше насреща ми друг Казанцев. Под високия таван той вече не изглеждаше такъв великан както преди, от лицето му беше изчезнало добродушното безгрижие, целият той беше по-стегнат и по-строг, като строеви командир, върнал се от отпуск в своята част — на фронта. Аз се вгледах и забелязах не само загриженост на човек, погълнат от своята работа. Станало е нещо сериозно . . .

Не така лесно мога да се учудя. Аз знаех, че такива като Кромби и техните наемници — двуноги същества, без родина, без чест — са способни на всякаква подлост. И все пак това, което видях, беше изненада за мен. Известно време аз мълчах, държейки в ръце писмото, което ми подаде Казанцев. Редовете подскачаха пред очите ми.

„Скъпи татко! Ако предишните ми писма са дошли до теб, сигурно ти е известно, че аз съм жив. По-точно казано, засега съм жив, тъй като в резултат на раните се разви тежка болест, а средства за лечение нямам. Тук, както и навсякъде, трябват пари и пари. Чух, че ти си станал голям учен, и се радвам на това. Твой Сергей.“

— Как ви се струва, а? — промълви Казанцев. — Мерзавците са подправили почерка не лошо. Но все едно, дори ако не беше намерен гробът на Сергей . . . Дори ако не беше намерен . . . Никакъв почерк не би ме убедил, че моят Сергей е предател.

Гордост и гняв звучаха в тези бащини думи Аз можех само да потвърдя — да, гнусна фалшификация. Казанцев ме хвана за ръката.

— Кой и как е направил това? Можете ли да ми кажете?

— „Кой?“, мисля, че ще ви отговоря, когато му дойде времето. А „как? . . .“ Почерка на Сергей те са изучили по неговото неизпратено писмо до другарите му. Писмото се споменава в описа на вещите му, но безследно е изчезнало. Сега е ясно защо. Кога получихте писмото?

— Вече трети ден, по пощата.

Той ми показа плика със западногерманска марка. Названието на града на печата беше размазано.

— Не казвайте на Ана Григориевна — ме помоли той. — Да пазим нервите ѝ. Дайте ми съвет какво да правя. Изглежда, че са решили

да ми правят шантаж. Не току-така се говори за пари...

— Не е изключено да ви предложат да спечелите долари — уж за болния си син. Успокойте се, Василий Павлович — казах аз, като забелязах как му треперят пръстите. — Ние ще ги изловим. Уведомявайте ме за всичко. Враговете много искат да се докопат до вашия проект и пред нищо няма да се спрат.

— Как ли са узнали за проекта?

— Вашата тема е известна на много хора. Неотдавна чух как с триумф сте защитили докторската си дисертация.

— Чак пък и с триумф...

Ние се намирахме до опитния басейн. В миниатюр той заменяше морето. От бетонираните му брегове отплуват морски кораби — само че, в много умален вид. Тук бушува щорм до седем, осем и дори дванадесет бала — според условията на експеримента. Тук се изучават съпротивлението на водата, способността на кораба да се задържа на повърхността, влиянието на клатенето и изводите се фиксират върху специална хартия във вид на чертеж на новия кораб или в тетрадката за разчети във вид на дълги редове цифри.

— Вие не сте специалист и не зная как да ви обясня — каза Казанцев. — Без формули е трудно. Но за да добиете представа за моята тема, ако позволите, ще ви я процитирам...

Василий Павлович кимна към портрета на академик Крилов, който висеше на стената —

дори не кимна, а по-скоро се поклони на славния учен-корабостроител.

— Все едно, по-добре от него не ще мога да дам определение за същността на проблемата. Ето, слушайте — „за да се избегне накланянето на кораба или, казано на морски език, за да бъде корабът устойчив, изгодно е той да се прави по-широк, а за да бъде бързоходен, очевидно е, че трябва да бъде по-дълъг и по-тесен — противоположни изисквания“.

— Доколкото разбирам, вие искате да примирите това противоречие?

— Е, чак да го примиря! Много е! Доколкото е възможно да се намери изход от трудността, да се запази добрата устойчивост и в същото време да се даде на кораба по-бърз ход. Да се ускори ходът на нашите кораби! Задачата е твърде важна и не само аз си блъскам главата. Добре ще бъде, ако дам поне малък принос.

Казанцев скромничеше. Макар неговият кораб още да не беше пуснат във водата, всеки случай теоретически той бе обоснован и проектирането върви успешно.

За кораба, както и за самолета, превъзходството в скоростта е едно от задължителните условия за победа в боя. И тук, в института, ми стана още по-ясно, че работата на Казанцев е твърде съблазнителен обект за мистер Кромби и неговите отвъдокеански началници. Върнах се мислено към задържания диверсант, към гнусната фалшификация.

— Няма какво да ви доказвам — казах аз, — че и тук, в лабораторията, трябва да се ук-

репва отбраната. Врагът никъде не трябва да намери вратички

Той ми показа къде се съхраняват чертежите.

— Тук всичко е под ключ, запечатано — ме увери той. — Нито една книжка не ще се загуби, можете да бъдете спокоен.

— А в къщи?

— В къщи чертежи не държа. Вярно, главата ми работи и след шест, не можеш ѝ забрани. Вечер понякога така се унасям в изчисления, че и ботушите да ми събуят, няма да усетя.

— Позволете да запитам: по тези материали, които са у вас, в къщи, може ли да се състави представа за проекта?

— Почти никаква . . . Впрочем вечер заключвам всичко, което съм написал, в чекмеджето, а сутрин го поставям в чантата и го занасям в института.

— С кола ли отивате там?

— Не, предпочитам пеш. Ако видя, че закъснявам, е, тогава вземаме трамвая.

— Това е непредпазливо. А кой пътува с вас?

— Антонина, снаха ми, Луковска. Нима не я познавате? Ах, да, това стана после. Вече два месеца как те са женени. А пътят ни за работа е един и същ. Нейната поликлиника е един квартал след института. Антонина ми помага, защото понякога освен чантата нося и цял куп книги от библиотеката. Тежък товар.

Усмихвайки се, той разпери длан, като че ли претегляше тежестта. Аз помислих, че книгите,

разбира се, носи сам, а чантата поверява на снахата.

После научих, че същата тази Антонина изгаря ненужните книги от кошчето за отпадъци. Оказа се, че тя много се грижи нищо да не се загуби. Външни хора в кабинета не влизат, ако не се смята Валентина. Това е приятелката на снахата. Валентина работи в касата на театъра и им доставя билети за всички премиери.

— Лятно време моя страст са екскурзиите за гъби — поясни Казанцев, — а зиме, театърът.

Същата вечер аз видях Валентина. Висока, с костеливо, почти мъжко лице, тя се сблъска с мен в антрето у Казанцеви, бегло ме погледна, обличайки палтото си, и излезе.

Ана Григориевна ме посрещна като близък. Въведе ме в стаята си, настани ме пред бюрото с купища ученически тетрадки, зад които се виждаше гипсовата фигура на балерината Уланова. След час вече знаех всички семейни новини.

Анатолий и Тоня живеят не особено добре. Кой е виновен? Ана Григориевна не е склонна да стоварва всичката вина върху снахата. Не, ако се съди справедливо, виновни са и двамата.

— Той е лош съпруг, груб и само за себе си се грижи. А тя е безволева. Прощава му всичко. Нима може така? Когато жената капризничи, е лошо, но ако мъжът започне! Това, мили мой, е сто пъти по-лошо.

От съседната стая се чуваше недоволният, креслив глас на Анатолий. Сетне вратата се

хлопна — Антонина отиде в трапезарията. Аз я заварих сама, когато Ана Григориевна ме покани на чай. Младата жена седеше протегнала пред себе си ръце. Очите ѝ бяха червени. Обръщайки се бавно към мене, тя каза провлачено:

— Здравейте. Вие нали рисувате?

— Да.

— Помня, вие бяхте у нас. Имам една молба.

— Моля.

— Нарисувайте ме. Можете ли? Ще му я оставя — и тя посочи вратата, зад която поскърцваха стъпките на Анатолий. — Нека помни кого е загубил.

— Успокой се, Тоня — каза Ана Григориевна. — Подреждай масата.

— А, какво, мамо? Ще го отстъпя на Валка. Ей богу! Валка е влюбена в него. И нека. Извинете — обърна се тя към мен, — извинете, че съм така откровена пред вас . . . Но вие сте приятел на нашето семейство, нали?

На Василий Павлович поднесоха чай в кабинета. Анатолий се държеше като стопанин. Бяхме принудени да слушаме неговите безкрайни самодоволни брътвежи. На него, виждате ли, му предлагали място в друг завод. Привличат го. Следователно добил е име! А това е много важно — да добиеш име! Трудно беше да понасяш, без да те е смях, глупавите приказки на този двадесет и три годишен дангалак.

Два дни престоях в Приморск и се връщах при Лухманов далече не в победно настроение. Досадно е да чувствуваш, че врагът е някъде наблизо до Казанцев, може би в собстве-

ния му дом, а не можеш да го познаеш. Ключът е в ключалката — гласи телеграмата. Значи врагът е заел изходни позиции, наемниците на Кромби са готови за шантаж, подкуп или грабеж. Върху кого пада подозрението? Анатолий ми е неприятен, но това не е основание. Антонина? Заостреното ми внимание към нея не е отслабнало, но никакви улики няма. Валентина? За нея знам много малко. Познанството ѝ с Антонина започнало още от пролетта. Валентина отишла в поликлиниката за преглед, след това — в знак на благодарност за лечението — поканила Луковска на театър. Впрочем тяхната дружба сега е под удар — Валентина е забелязала, че Анатолий не се погажда с жена си, и се опитва да го увлече.

Ключът е в ключалката, ключът е в ключалката — сякаш ме удряше в мозъка в такт с колелата на вагона. Заловеният диверсант навярно знае какво значи това. Той още извъртва, не казва истината докрай. Но в края на краищата той трябва да каже.

4

— Работата е ясна, той не е незначителна спица в колесницата им — така се произнесе за диверсанта Лухманов. — Не, той не е обикновен куриер за предаване на парите. Него са го пратили да ръководи диверсията срещу Казанцев или както те я наричат — „операцията ключ". Нали те обичат да дават гръмки названия на своите мръсни диверсии. Търгашеската натура изисква реклама. Първият им

коз е шантажът. Но, разбира се, в запас има и други средства. Тъй или иначе, ние достатъчно сме осведомени, за да притиснем пратеника на мистер Кромби до стената.

Действително шпионинът бе принуден да признае, че парите, които носеше, са предназначени за Казанцев. Но при това той пусна нова маневра.

— Вашият Казанцев — процеди през зъби той — продаде своето изобретение на нашата фирма.

Не мога с думи да изразя възмущението, което ме обхвана. Хваналият се в капана хищник още се мъчи да хапе! Не успя да пусне в ход парите, а сега клевети, за да увреди на честния съветски труженик, да му попречи в работата.

— Лъжеш — казах аз. — Не го е продал и няма да го продаде. Казанцев получи вашето фалшиво писмо и не изпитва нищо, освен презрение към вашата шайка. Разбира се, сещате се за какво говоря. Подправили сте почерка на убития.

Обръчът около шпионина се затвори. Сега вече той не отричаше, не усукваше, не се зъбеше.

— Не аз... Не аз написах писмото, господин офицер — произнесе той изплашено.

— А кой го написа?

— Мистер Кромби. Ще ви кажа, господин офицер — изтърва той, — зная кой уби сина на инженера. Зайдел и Карху. Те убиха тогава още двама души — един моряк и една млада госпожица, санитарка.

Санитарка? Значи нейните документи са били у Зайдел. Той е могъл да снабди с тях някоя шпионка и да я прехвърли през фронтовата линия! Луковска? . . .

Аз казах:

— Писмото са изпратили по пощата, а парите и инструкциите — по вас. На вас са ви определили среща, разбира се. Къде и у кого? Като се позабави малко, той отговори

— У Карху.

Зададох му още няколко въпроса. Той отговори и на тях. Дуелът завърши.

До късно ние с Лухманов обмисляхме плана за по-нататъшните ни действия. Такава сложна задача получавах за първи път. А на следващия ден с двама помощници аз се качих на влака за Приморск. Преди още да стигнем до града, ние слязохме в предградието. Аз попитах един минувач къде е бюфетът.

Минувачът ми показа жълта дървена къща с шарени пердета.

Бутнах вратата и се намерих в малка, тясна съблекалня. Зад преградата, на табуретка, опрял се до стената, седеше човек на средна възраст. По лицето му, заобиколено от рядка брада, блестяха капки пот от топлината, идваща на вълни от кухнята. Въпреки това гардеробиерът беше с кожухче и валенки, обшити с гума.

Още пролетта, като слушах дежурната в Дома на колхозника, аз си мислех: „Как бих искал да се сблъскам лице с лице с някой от шайката на Зайдел.“ И ето, това се сбъдна.

Човекът, който стана от табуретката, за да поеме палтото ми, беше Карху.

Дадох палтото си, взех номерче и, старайейки се с нищо да не издам вълнението си, казах:

— Лош номер.

Той хвърли към мене бърз поглед и промърмори с глух глас:

— А кой ви трябва?

— Любимият ми номер — сто и дванадесет, — произнесох аз последната фраза на паролата и преминах в залата. Седнах на един стол, поръчах нещо и го изядох, без да усетя вкуса му. Мъчеше ме мисълта — дали пък шпионинът не ме е излъгал и не ми е казал точната парола!

Опасенията бяха напразни. Като излязох от бюфета, бръкнах в джоба на палтото си и напипах бележка. Карху набързо беше надраскал с корав молив — „Съветска 18, квартал 2, довечера в 9“.

Аз облекчено въздъхнах. Добре, засега всичко върви като по масло. А какво ще стане понататък, ще видим.

Късният есенен ден този път минава непоносимо бавно.

Срещнах се с помощниците си и им дадох необходимите разпореждания.

Беше съвсем тъмно, когато позвъних в квартирата на гардеробиера. Той самият ми отвори. По тесния, отрупан със сандъци коридор ме заведе в една задимена стая. Зад прозореца се люлееше от пронизващия студен вятър фенер. Лъчите на бледата жълта светлина, про-

мъквайки се през пердетата, шареха по стените, по масата.

— Много здраве от шефа — започнах аз.

Карху мълчеше. Без да чакам покана, аз седнах. Столът заскърца. Това скърцане ми се стори много силно, защото в квартирата цареше мъртва тишина. Само над нас, на тавана, бягаха и шумоляха плъхове.

— Чухте ли какво ви казах — повторих аз. — Много здраве от шефа.

— Това са само думи — продума той.

— От какво сте недоволни? — попитах аз, след като долових в гласа му раздразнение.

— Донесохте ли пари?

— Парите после — казах аз. —Кромби иска първо работа. Вие не сте достатъчно активен. Парите след операцията.

— Слабо активен? Така ли? — глухо отвърна Карху.

— Така.

Той се приближи до мен и ме лъхна мирис на пот. — Сами изпортихте всичко, а искате работа?

— Какво имате предвид?

— Онова глупаво писмо — промърмори той. — За какъв дявол трябваше да го пращате. Всички изплашихте. Старецът отдавна знае, че синът му е мъртъв.

Аз се престорих на учуден.

— Как! По какъв начин?

— Така. Разкопаха. На мене ми е невъзможно да оставам повече тука. Невъзможно! Разбирате ли?

В колебаещата се, невярна полутъмнина аз не можах да видя лицето му, но в гласа му звучеше страх.

— Без паника — отсякох аз, стараейки се да запазя началническия тон. — Вие трябваше да ни предупредите. Защо не направихте това?

— Защо? Сами знаете положението със свръзката.

— Трябва да решите как да се постъпи сега. Има и други пътища. Трябва да се открадне проектът. Какво сте направили за това? На кого можете да се опрете?

— Марта вече напипва — отговори той. — Тя се надява на по-малкия син Анатолий.

Марта? Коя е тя? Луковска, Валентина или някоя трета, за която ние още не знаем. Но после ще проуча. Аз попитах:

— Марта говорила ли е с него?

— Не. Тя се опитва. Но сега поради вашето писмо всичко е много трудно.

— Какво предлагате вие?

— Добре, ще кажа — оживи се той. — Аз получих вашия колет. Според мен това е най-добрият изход, но трябва веднага да ме прехвърлите на другата страна.

Колетът също беше новост за мен. Диверсантът не беше споменал за него. Какво ли има в колета? От предпазливост не го разпитах и само казах:

— Вие свеждате всичко до едно. Ще ви сторват, когато намерят за нужно. А по отношение на колета, вие нали получихте указания.

— Да. Той е за в краен случай.

— Засега още не виждам крайност — казах аз.

— А вие поговорете с Марта и тогава ще се убедите — произнесе той заплашително.

— Къде ще се срещна с нея?

— Тя скоро ще бъде тук. И тя ще каже същото. Какво може тя? Нищо! — Той се изкашля, помълча малко и прибави:

— Донесе едно нищо, някакви късчета хартия, където нито една цифра не може да се разбере.

„Това са черновките, които Василий Павлович прави вечер в къщи — помислих си аз. — Не са ли проникнали някои скици в чужбина? Но Карху заяви, че те са засега у Марта, и на мен ми олекна. Трябва да ги получа от Марта, и то така, че самият аз да не попадна в неудобно положение. Срещата с непознатата Марта, която твърде възможно е да познава разузнавача Саблуков, предвещаваше изненади."

Разсъжденията ми бяха прекъснати. Стъклото на прозореца — вторият, който гледаше към двора — изведнаж дрънна. Карху скочи. Секунда, две и още една шепа пръст избарабани по стъклото.

— Марта! — изръмжа Карху.

Преди още да се опомня, той ме дръпна за ръката и изхвръкна навън. Аз — след него. Ако даже имах време да обмисля случилото се, пак щях да постъпя така. За да не изгубя Карху от погледа си и същевременно за да разкрия неговите връзки, неговите тайни пътища, единственото, което ми оставаше, беше да тичам заедно с него. Но в онзи момент аз не

можех да правя толкова свързани изводи. Просто чувствувах, че не трябва да го изпускам. По една отвесна стълба се изкачихме на тавана.

— Оттук — шепнеше Карху.

Той ме тикна в някакъв тесен, тъмен изход. Нещо ме одраска по ръката — изглежда неравен край на шперплатова преграда. Сигурно сме на тавана на съседната къща. Шляпат ме по лицето влажни дрехи, проснати за сушене, отдръпвам ги настрана, правя си път между тях и пипнешком се промъквам след Карху. Постепенно ми се възвръща способността да разсъждавам и първата ми мисъл е за моите помощници. Те са виновни за тази бъркотия. Те са се държали непредпазливо. Марта е открила засадата и дала знак на Карху.

През таванския прозорец лъхна студ. Отпред, съвсем близко, вятърът люшкаше тъмните клони на дървото. Излязохме на покрива и започнахме да се спускаме по пожарната стълба в градината, оградена откъм улицата с висока ограда.

Какво ли ще стане по-нататък? Къде ли са нашите? Може би ни причакват. Току-виж се наложи да вляза в ръкопашен бой с моя другар — лейтенант Чубински, и да му пошепна да не ми пречи да „бягам" с Карху, а да се движи след нас на известно разстояние. Но в градината е тихо. Карху отвори портичката и излезе на улицата. И там е тихо, пусто. По отсрещния тротоар вървеше пълен мъж с чадър. Никаква жива душа повече! А къде са Чубин-

ски и Гаенко? Успели ли са поне да задържат Марта, или тя се е изплъзнала?

Разбира се, най-просто е да прекратя това бягане и да арестувам Карху. Но аз реших да продължа ролята си. Не е ли досадно да я оставя, когато върви така успешно. Карху ми повярва. Не, аз ще вървя след него. Откъде да знам, възможно е в резултат на това да се открият още съучастници.

Жалко само, че нямам връзка с нашите. Сега мога да разчитам само на своите сили.

Излязохме от града. Помня, че крачех по буци пръст, а над главата ми се простираха жиците на далекопровод, забележим само при самите стълбове, където гореше лампа, и изчезващи в мъглата. След това шляпахме по някакво блато. Карху вървеше бързо, привел се, и аз се стараех да не изоставам от него на нито една крачка. Понякога потъвах до колене в рядката кал, покрита с тънка кора от жилав мъх.

По белези, познати само на него самия, Карху намери пътеката през черната като стена гора, която се изпречи пред нас. Гонен от страх, той не произнесе нито дума, не позволи даже и минута почивка. Така крачехме около три часа. Все по-често хрущеше под краката ни пясък, пренесен от вятъра от дюните, все по-осезателно се усещаше дъхът на морето. Накрая зад дърветата светна искрица на далечен фар — блесна в адската тъмнина, угасна, пак се запали.

След половин час минахме гората. Брегът до самата вода беше обрасъл с гъста тръстика.

Като го заобиколи, Карху зави надясно и се изкачи на един пясъчен хълм. Оголените корени на боровете ми хващаха краката като с нокти. Но аз вървях и не чувствувах умора. Далече пред мене се виждаше широкият превит гръб на Карху. Аз бях готов да измина десет, сто пъти по толкова, но само да отида до последната му бърлога.

Ето отново гора. Фигурата на Карху изведнаж започна да потъва в земята.

— Тук е нанадолнище — каза той.

Това беше една от землянките, каквито извънредно много има по тукашните гори. Много от тези неугледни паметници на войната са се срутили, гнили греди стърчат из размитата почва. Като махна съчките, маскиращи входа, Карху се промъкна вътре и щракна кибрит. Ето го значи леговището на хищника!

То е покрито с плътно наредени греди и чимове, непропускащи дъжд, и пясъкът, който се рони от стените, е сух. Карху го разрови при светлината на свещ и скоро се показа шкафче. Отражението на пламъка заигра по сивия лак, по черните ебонитови вернери. Радиостанция!

Като се убеди, че всичко си е на мястото, Карху си пое дъх и каза, че обикновено сутрин има мъгла.

Аз не го разбрах веднага.

— Гъста мъгла — повтори той. — Молете бога вятърът да не я разсее.

Той включи апарата, намести едно парче от греда и седна. Видях ръката му върху лостчето — мръсна, с напукани плоски нокти.

Ситно зачукаха повиквателните сигнали. Вените на ръката му се издуха — престъпникът се държеше за лостчето на апарата като за спасителна котва. От устата му се отрони:

— С-сатана! Да поседи той тук, на моето място, да види какво е. Не на яхтата, а ето тук. . .

Той ругаеше Кромби, после се оплакваше, че шефът ще го върне обратно, молеше ме да се застъпя, да го убедя, че провалът е пълен, че нас ни преследват. Колкото повече му отслабваха нервите, толкова по-лошо той произнасяше руските думи. А ръката му от натискане стана почти синя, грозна до отвращение.

Няколко пъти отправи повиквателни сигнали и започна да приема. Ще почакам още малко — реших аз. Трябва да узная кой ще отговори.

Чаках дълго. Карху започна да губи самообладание. Обхвана го страх. Боеше се, че там, от другата страна, не са приели сигналите му, а ако са ги приели, то граничарите, все едно, ще му попречат да мине границата. И вятърът може всяка минута да се промени. Мечешкият гръб на Карху се пречъна, ноктите му се впиха в дъската на масата.

И изведнаж Карху изтръпна, притисна с длан наушниците и замръзна.

— Какво има? — попитах аз.

Той отговори не веднага.

— Не . . . Стори ми се.

Не за първи път на него му се струваше. Без да изпускам от очи Карху, аз тъпчех из тясната землянка, по-точно стъпвах от крак на крак и си мислех за своето.

— Нищо не разбирам — продума Карху, — някакъв странен шум.

Той свали наушниците и ми ги подаде. Аз ги взех сложих ги на ушите си и се наведох над апарата.

Сега, когато си спомня всичко това, аз си задавам въпроса — защо не успях навреме да схвана маневрата на Карху? Може би, ако го следях по-внимателно, щях да усетя, че ме лъже. Но лицето му беше в сянка, а в тона на Карху не схванах нищо необикновено.

Апаратът мълчеше. Само шумът на етера се раздаваше в ебонитовите чинийки. Поисках да му върна наушниците, но в този момент почувствувах удар в главата и изгубих съзнание.

Дойдох на себе си . . .

Но преди това ще разкажа как са действували моите другари Чубински и Гаенко. Ако не бяха те, цялата история щеше да приеме по-малко благоприятен обрат. Всеки случай Карху този път щеше да се изплъзне.

Като ме зашеметил, той избягал от землянката и започнал да затрупва входа с камъни и пясък. Това вършел, както после узнах, с трескава бързина. Едва когато откъм боровете, намиращи се наблизо, се отделили двама души и се приближили — той се обърнал.

Вече се разсъмвало и Карху ясно видял двата пистолета, насочени срещу него.

Врагът вдигнал ръце.

Чубински ме свести. Отворих очи и видях съвсем близо рамо с лейтенантски пагон: Чубински бе клекнал до мен, а до него се бе изправил Гаенко и в ръката му нещо блестеше.

Аз се приповдигнах.

— Лежете, лежете — каза Чубински.

— Не — казах аз и го отблъснах. — Карху! Къде е Карху?

— Успокойте се, другарю капитан — отговори той. — Те са в ръцете ни. И Карху, и тя.

Блестящият предмет помръдна и аз видях наушниците с никелираната им дъга. Тя беше изкривена, защото ударът на Карху е падал върху нея.

Чубински докладваше. След като арестувал Марта, той я оставил под стража и заедно с Гаенко се впуснал след Карху. Чубински се опитвал внимателно, без да привлича вниманието на Карху, да ми даде да разбера, че е след нас, но не успял. Двамата ни преследвали до землянката и след това застанали на пост. С една дума аз напразно им се сърдех.

До края на историята остана малко.

Вие навярно ще запитате — от какво пък се е изплашил Карху. Работата е там, че той все пак се е свързал със своите. Някъде отвъд нашата морска граница, на морски съд, чули Карху, който искал незабавно да върнат обратно агента, изпратен на съветска земя, и сам се е надявал да се спаси заедно с него. И Карху приел отсреща сигнал. Това е бил сигнал на тревога за Карху, означаващ, че той е в капан, че диверсантът от Бон се е провалил. Когато морзът замлъкнал, Карху ми предал наушниците. Искал е да ме убие и да избяга

На разпита Карху призна това. Трябва да прибавя, че още един човек — радистът на патрулиращия пограничен катер, командуван от лейтенант Троян, също чул сигналните повиквания и отговора отвъд границата. Лейтенантът заповядал да се усили наблюдението, но морето било пусто, а една чуждестранна гемия, която се мяркала далече на запад, скоро се скрила зад хоризонта. Всеки случай колкото и Карху да викал за помощ, неговите приятели не се решили да се впуснат към нашия бряг. Те го оставили сам да се измъква, както може.

Сигурно ще зададете още един въпрос — за личността на Марта. Марта се оказа племенница на Карху. Когато я доведоха, веднага я познах. Пред мен стоеше Валентина. Още през септември 1941 година Зайдел прехвърлил Марта през фронтовата линия със задача — да спечели доверието на корабостроителния инженер Казанцев, и ѝ дал документите на разстреляната санитарка и ключа. Да, ключът на Сергей е бил у нея. Но тогава — в началото на войната — тя не го пуснала в ход, тъй като инженерът напуснал корабостроителницата и престанал да представлява интерес за вражеското разузнаване. А по-късно шпионката се страхувала да си послужи с ключа — нали в семейството на Казанцев се появила санитарката Луковска, която действително е била заедно със Сергей на островите и е можела да разобличи Марта. Тогава тя решила да се сближи с Луковска и чрез нея да проникне у Ка-

занцеви. Луковска поради лекомислие дори и не подозирала кого въвежда в къщи.

Освен ключа при обиска намерили у Марта „колета", за който беше споменал Карху — ампули с отрова. Злодеите са имали намерение, ако не успеят да купят или откраднат проекта, да убият учения и по такъв начин да забавят създаването на скоростния кораб.

Това е всичко, струва ми се.

Не, по-добре е да кажа — засега всичко. Последната точка още не е поставена.

— Видяхте ли какво стана, Саблуков — ми каза Лухманов. — Врагът, който беше във вашите ръце, накрая се обърна и ви нападна. Това ще ви служи за урок в бъдеще. Ще направим още един извод. Спомняте ли си, че провалът на диверсанта много скоро стана известен на онази страна. По какъв начин? Изглежда, че не сме изловили всички от шайката на Карху. Не трябва да се успокояваме, още повече че Кромби няма да се примири с неуспеха. Ще имаме случай отново да се срещнем с неговите агенти и да ги разоблечим, каквито и ключове да задигат те.

ЕЛЗА

Във вахтения дневник на патрулния катер, командуван от лейтенант Касянов, чета кратка бележка:

„Задържана моторна ветроходна лодка, нарушила държавната граница при о. Кривой."

Вахтеният дневник не е многословен. Той не открива нито националността на неканените гости, нито целта на тяхното нахълтване. Ако се съди по това, как се е извил на едно място последният ред, може да се предположи, че морето тогава не е било много ласкаво. Впрочем за това е отбелязано — „вълнение до 9 бала". При това около о. Кривой е плитко, а известно е каква е на такива места вълната — честа, зла, не люлее, а бие, подхвърля, душата ще ти извади. Новак в службата при такова време не би написал както трябва и две думи. Трябва да отбележим също, че ръката на лейтенант Касянов, държаща перото, е била вкочанена от студ и той е бил мокър до кости.

Макар че Касянов нарича на шега себе си най-младия лейтенант в дивизиона, той е вече на четиридесет години. Произведен е бил офицер неотдавна, през месец май — от уважение към неговата дълга мичманска служба и опитност.

Ако се вярва на матроса Стах, командирът отрано е предвиждал срещата с нарушителите. Но Стах — здравеняк планинец от Карпатите — е голям фантазьор. Чисто и просто Касянов заповядал да се усили наблюдението, а това е необходимо в лошо време. На Стах, стоящ на носа, лейтенантът казал:

— Виждаш ли как „Двамата рибари" са се опасали.

„Двамата рибари" — това са две остри скали, стърчащи над водата при входа на залива. От сутринта са опасани с бели пояси пяна. Тези пояси ставаха все по-широки и се издигаха все по-високо, защото вятърът, събирайки сили, гонеше водата в залива.

Имаше и други признаци, че идва буря. Слънцето все по-рядко се показваше сред облаците, които стремително налитаха откъм север.

Очертанията на облаците ставаха все по-резки. Когато слънцето се скриваше, сините локвички, образувани от вълните на пясъчния бряг на залива, се чернееха и като че ли изчезваха, а масата от водорасли на пясъка губеше своя тъмнозелен цвят, изглеждаше кафява и някак си по-остро миришеше на плесен и горчива морска сол.

Към обед нивото на водата в залива се повиши толкова, че коминът на „Меридиан" — санитарен кораб, потопен в началото на войната от фашистки бомби — съвсем не се виждаше и само мачтата му се издигаше над повърхността.

Около потъналия кораб бушуваха пенести вълни и силни водовъртежи. Рибарските лодки го

заобикаляха. Изпреварвайки ги, се носеше граничният катер, изпратен от базата за усилване на патрула. Стах с удивление следеше смелите хора в лодките. Да ходиш на риболов с такава черупка! Той за нищо на света не би се решил. Да плуваш на катер — това е друга работа. Тук всичко, след три месеца служба, вече му стана скъпо и понятно, а оттам и сигурно. При това командир тук е лейтенант Касянов, който полага особени грижи за Стах, помага му да научи сложния език на морето и изкуството за охраняване на невидимата морска граница.

През първия свой рейс Стах дълго се вглеждаше във вълните, стараейки се да разгледа добре границата, да я запомни. Не, няма никакви признаци на граница! Нищо! Другарите му се надсмиваха, но той не отместваше погледа си. Все трябва да има нещо! Обясниха му, че граничната линия се определя само чрез астрономически изчисления. Там, по-нататък, на запад продължава също такова море — сребристосиво, неспокойно. С ума си той схващаше това, но не така го чувстваше. Не. Разлика все пак има. Оттам вееше нещо нерадостно, чуждо. Далечината, която се откриваше, не мамеше към себе си. „Даже чайките не летят нататък — помисли си Стах, — крякат и се вият около кораба."

— За първи път видях граница преди двадесет години — разказва на Стах лейтенантът. — Сухопътна. Обикновена канавка в гората.

Притаил дъх, Касянов стоял до тази разделяща двата свята канавка. Странно му било, че отвъд нея той видял обикновена, също както

и отсам, стара бреза, малинак, обвит с паяжина и осеян с яркочервени презрели малини. Изглежда нямало кой да ги бере. Касянов за цял живот запомнил този малинак и малините, окапали, никому ненужни, запомнил ги така добре, както Стах изплашените чайки, притискащи се към катера под ударите на вятъра.

— Не е важно има ли черта, или няма — говореше Касянов на моряците. — Каква разлика. Главното е да ти е ясно какво представляваш ти самият тук на границата. Напред няма наши, ние сме на предната линия.

Командирът искаше чувството за граница, възпитавано у младите матроси, да бъде проникнато от гордото съзнание за своята значимост и от увереност в самия себе си.

... Катерът излезе от залива. Той се движеше, порейки вятъра с носа си. Ето остров Кривой — последното парче съветска земя. На него няма нищо освен фар, шепа граничари и един лодкар — червенокосия Елмар. Често, тревожно мига фарът, а след това сдържано, с дълги проблясвания му отговаря друг — на материка, далеч вдясно.

Сега островът е забулен от мъгли и по-скоро се досещаш, отколкото различаваш дърветата около къщицата на Елмар и конуса на фара.

— Другарю лейтенант, телеграма!

Радистът подаде на командира лист хартия. От базата съобщаваха: „Една лодка от колхоза „Искра“ не се е върнала от лов. Името на бригадира — Тоомп“.

— Ясно, Тоомп — каза лейтенантът с досада.

По-нататък в телеграмата следваха номерата на квадратите, където трябваше да се търсят рибарите. Като хвърли поглед върху номерата, Касянов даде от мостика команда за промяна на курса. Отдавна той знае наизуст местата за лов, а още повече тези, които обичаше бригадата на Тоомп. Как не! Не за първи път им се случва да избавят тези луди глави.

— Луда девойка! — избоботи Касянов, гледайки усмихващия се радист. — Не, аз ще поговоря с управата на колхоза относно Елза. Това вече не е съревнование, това е азарт, дявол знае какво! Сама ще потъне и другите ще удави!

— Тя заминава да се учи, другарю лейтенант — извика радистът до самото ухо на Касянов, защото в това време на палубата връхлетя подкосена от носа на катера вълна.

— Какво от това?

— Разправя, такъв улов ще дам през последните дни, че всички да ме запомнят.

Вижте, моля ви се, какво време избрала да поставя рекорди. Осемнайсетгодишно момиче се мотае в морето, когато всички разумни хора си сушат дрехите в къщи. Той си представя Елза Тоомп — дребната, закачливата, с малко шапче, кацнало върху русите ѝ плитки, плътно навити около главата ѝ. Упорита до невъзможност! Сега разправяй се с нея, спасявай я! Не може, разбира се, съвсем да се приближим до лодката.

Ох, ще я науча аз нея! Мислено произнасяйки обвинителната реч срещу бригадира Елза Тоомп, Касянов разгъна картата. От остров Кривой, приличащ на отсечена половина на подкова, се простират към запад каменисти плит-

чини, които на места се показват над водата. Край тях има маса водорасли и друга богата храна за рибите. Тук именно лови риба колхозът „Искра“.

Катерът с пълен ход бързаше нататък, разбивайки високите вълни, изскачащи насреща една след друга от тъмнината.

Като достигна района на лова, той тръгна по-бавно, по-внимателно. Касянов очакваше, че ей сегичка ще светне фенерът на Елза Тоомп. Рибарите, попаднали в беда, окачваха фенера, колко е възможно по-високо на мачтата. Но наоколо беше черно и пусто. Касянов помисли, че може би е закъснял. . . Прогонвайки тази мисъл, стиснал здраво медния рупор, той извика:

— Прожектор!

Просто не им работят батериите, затова и няма светлина. Нищо страшно, сега ще ги открием.

Катерът заобикаляше подводните скали с белеещи се шапки от пяна. Лъчът на прожектора се плъзна по тях, освети мътножълтата, вихрено танцуваща вълна. На нейния гребен блесна като злато някаква треска и изчезна.

Пусто! И зад камъните е пусто. Оглеждахме всички плитчини, прекосихме надлъж и шир цялото пространство, в което колхозът ловеше риба. Оставаше само едно — да видим към остров Кривой, където е могла да бъде отнесена лодията. Ако е отказал моторът, значи рибарите са там, неизбежно ще ги повлекат нататък и течението, и вятърът. Мигащото око на островния фар, оставен назад, сега се премести към

носа. Понякога го гасеше, заливаше го със светлина непрекъснато шарещият прожектор.

Касянов не веднага повярва на очите си, когато в лъча на прожектора изведнаж се появи лодка със светлосиня ивица на борда, плъзна се по върха на вълната и човешка фигура с комбинезон, държаща се за мачтата, вдигна ръка и замаха. Пръстите на Касянов се разтвориха и изпуснаха тръбата — гореща и мокра от пот. Сега трябва да се приближим до лодката, да завием настрана, прикривайки я от вятъра. . .

Една вълна рязко се удари о борда, катерът се наклони, лейтенантът се удари с рамо в стената и изруга. В него отново възникна желанието да смъмри пакостницата Елза Тоомп. Щом се качи на катера, той веднага ще ѝ каже всичко каквото мисли за нейното поведение. Глупаво момиче! Моторът им, разбира се, е спрял. Още половин час и лодката ще бъде изхвърлена на скалистия бряг.

Но какво е това? Моторът им работи. . . Лодката пъргаво завива, бързайки да застане с кърмата си срещу вълната. Сега и двата съда бързо се приближават един към друг. Катерът спря.

— Но те се държат нормално — каза боцманът на командира, — има ли нужда да пускаме хора? Да им пуснем въже и готово.

— Не, не се решавам да буксирам в такава буря. Тая черупка ще бъде залята.

Между това хората в лодката — сега можеше да се различат три жени и един старец —

правеха някакви отчаяни знаци. Те явно караха моряците да бързат.

На катера всичко е готово. Боцманът, доближил до устата си рупора, викаше на рибарите да не се приближават много близко, за да не се удари лодката в кораба.

Но Елза управляваше ловко. Щом като разстоянието от лодката до кораба ставаше застрашително късо, тя пъргаво се обръщаше назад. Ей сегичка ще я подхвърли вълната — но черупката, без да се задържа и секунда, се плъзгаше надолу по гребена и оставяше вълната зад себе си.

— Странно нещо — забеляза боцманът. — Не бих казал, че те са в аварийно положение.

Боцманът обичаше да разсъждава на глас и никога, даже в най-напрегнатите минути, не се разделяше с този си навик. Касянов пък помисли, че щом Елза иска помощ, навярно се е случило нещо сериозно.

За миг вълна издигна лодката наравно с катера. Стах протегна ръце да хване девойката, но не успя. Лодката веднага се скри зад вълната, която тежко връхлетя върху палубата. Елза направи нетърпеливо движение, хвърли куртката, приклекна леко и като даде рязък тласък с крака, скочи във водата.

— Ах, дявол я взел, ще я чукне сега. . . Бързо хвърли въжето! — извика Касянов.

Ладията отстъпваше, лавираше, за да не удари Елза, храбро бореща се с водата. Тя улови хвърленото ѝ от катера въже, но нова вълна, неочаквано изскочила до самия борд на кораба, изтръгна въжето от ръцете на момичето. Тогава

от катера скочи Стах. Хванал се с една ръка здраво за въжето, с другата той хвана Елза за яката. Двамата бяха измъкнати на палубата.

Касянов я заведе в каютата.

— Дъще — се изтръгна от гърдите му.

Той избърса с кърпа мокрото ѝ лице. Поемайки си дъх, тя заговори объркано:

— Там. . . Там не са наши. Не е наша гемията.

— Къде?

Тя вдигна ръка по посока на острова

Касянов погледна нататък и видя, че рибарската лодка се отдалечава от катера. Тя се движеше към острова, точно срещу фара, и двете жени, които бяха останали в нея, с жестове викаха граничарите след себе си.

— Аз изведнаж гледам, не е наша — повтори Елза. — Не прилича на нашия „Комсомолец" или на „Форел". И колхозът „Петилетка" няма такава.

— Ясно — прекъсна я лейтенантът — Кормило наляво! — извика той. — Радистът при мен!

Катерът се впусна към острова. Радиостанцията заработи, предавайки на базата, на постовете тревожната вест за нарушението на границата.

— Ние се канехме да си ходим, когато тя се приближи до нас — разправяше Елза. Аз казах: „Стойте, момичета, това не е наша гемия, гасете фенерите, ще следим." Тя отиде нататък и спря. Аз казвам; „Не, момичета, тя спря в плитчината."

— Къде? В коя плитчина?

Касянов разгърна пред нея картата. Елза, като помисли малко, решително закри с пръст черната точка, малко на запад от острова.

— Аз познавам всичките наши гемии — продължи Елза. — Рубката на „Комсомолец“ не е такава. А най-важното тя се движи без фенер. И точно към тази плитчина.

— Може би нарочно — каза Касянов. — Ти, ето какво — кой ти е кормчия? Няма ли вълните да я залеят?

— Чичо Антон — каза девойката с такъв тон, сякаш това име трябваше да разсее всички опасения.

Касянов повече нищо не я пита. Той изпрати Елза в своята каюта и нареди да ѝ дадат работен костюм да се преоблече. Всичко е ясно Браво, Елза постъпи умно и смело. Тя не отиде чак до пристанището да каже за чуждата гемия, за да не губи време и да не изпусне от погледа си нарушителите. Рибарите останали в бурното море, угасили фенера на мачтата, за да могат да наблюдават, а самите те да не се виждат. Това правило е известно тук, на границата, където всеки колхозник се чувствува страж на родината. Рибарите били уверени, че ще дойде катер, ще дойде да им помогне, веднага щом узнаят на брега, че лодката не се е върнала навреме от риболов заедно с другите.

Скоро пред моряците се откри необикновена гледка: чуждата гемия стоеше неподвижно до острова като сиво петно на фона на тъмния бряг — стоеше стисната от каменните клещи.

Вълните бясно танцуваха около нея, изкачваха се по скалите, полетяваха към високите бордове.

Същата нощ гемията беше измъкната от насипа и откарана на базата. Нарушителите бяха хванати.

Те смятали да се присъединят към кервана от рибарски лодки, връщащи се от риболов, и незабелязано, възползувани от тъмнината, да влязат в залива. Ала неканените гости били забелязани. Те се опитали да бягат, но в паниката се объркали и се натъкнали на подводните скали.

СЪДЪРЖАНИЕ

В. Дружинин

СЛЕД ЗАУР-БЕКА
РАССКАЗЫ

Военное издательство
Министерства Обороны Союза ССР
Москва — 1955

Преведе от руски: М. Радославова
Редактор: К. Яроменок
Худ. редактор: К. Майски
Техн. редактор: Ст. Манов
Коректор: Сн. Ремизова
ЛГ IV — 1956
Формат 16° от 71/100
Дадена за печат на 10. IV. 1956 г.
Тираж 10,000
Издателски коли 4·76 — Печатни коли 8
Издат. поръчка № 865 — Техн. поръчка № 242
Кн. тяло 2·40 лв., подв. 1·40 лв.
Печатница на Държавното военно издателство при МНО

Цена 1955 год.
~~3-80 лв.~~